

Examensarbete

Våren 2010

Sektionen för Hälsa och Samhälle
Företagsekonomi

Penningtvättslagen

- Revisorns inställning och tillämpning

Författare
Caroline Johansson
Jenny Widell

Handledare
Leif Holmberg

Examinator
Bengt Göransson

Abstract

Title: Law against money laundering – Auditor’s attitude and application

Money laundering is a procedure where black money turns into white. Usually this black money comes from some kind of criminal activity. The money laundering is therefore necessary in order to hide the illegal source of the money and be able to show them open in the accounting records. This phenomenon has become an increasingly important part of organized crime, a crime which results in billions of Swedish kronas that never comes up to taxation.

In order to prevent money laundering the European Union accepted a third money laundering directive, which is based on two earlier directives. Out of this third directive Sweden has implemented a new law about measures against money laundering and terrorism financing which took effect 15th of March 2009 and replaced previous laws in the area. The new law against money laundering means more requirements and an increased supervision of the participants who is covered by the law, among them auditors.

The aim of this study is to create an understanding about auditors’ attitude and application of the new law in practice and whether there have been any changes since the new law was introduced. We chose to make a qualitative study and we have interviewed five auditors.

The study shows that the auditors doesn’t apply the new law significantly more than that they implement a comprehensive client control in order to achieve a good knowledge about their client. It also shows that there is some uncertainty among the auditors concerning to send a report to the financial police and that they would only report their suspicions if they were well founded. Despite this, most of the respondents were positive about that auditors is covered by the law as their insight in the clients business makes it possible for them to find money laundering transactions. However, no one could see that the audit profession would be exposed to money laundering and most of the auditors hadn’t got any education in money laundering.

Keywords: Money laundering, auditor

Sammanfattning

Titel: Penningtvättslagen – Revisorns inställning och tillämpning

Penningtvätt är ett tillvägagångssätt där svarta pengar omvandlas till vita. Vanligtvis härstammar dessa svarta pengar från någon form av kriminell verksamhet. Penningtvätten är därmed nödvändig för att dölja pengarnas illegala ursprung och för att kunna redovisa dem öppet i bokföringen. Detta fenomen har kommit att bli en allt större del av den organiserade brottsligheten, en brottslighet som resulterar i att miljarder svenska kronor aldrig kommer upp till beskattning.

För att förhindra att verksamheter utsätts för penningtvätt har Europeiska Unionen antagit ett tredje penningtvättsdirektiv som bygger på två tidigare direktiv. Utifrån det idag gällande tredje direktivet har Sverige arbetat fram lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, vilken trädde i kraft 15 mars 2009 och ersätter tidigare lagar inom området. Den nya penningtvättslagen innebär ökade krav och en ökad tillsyn för de aktörer som omfattas av lagen, däribland godkända och auktoriserade revisorer.

Syftet med denna uppsats är att skapa en förståelse för revisorernas inställning och tillämpning av den nya lagen i praktiken samt om det skett några förändringar sedan den nya lagen infördes. Vi valde att göra en kvalitativ studie och vi intervjuade fem revisorer.

Studien visar att den nya penningtvättslagen inte tillämpas av revisorerna i någon större utsträckning mer än att de genomför en grundlig kundkontroll för att uppnå god kundkännedom. Det framkom även att det råder en viss osäkerhet hos revisorerna gällande rapporteringen till finanspolisen och att de endast skulle rapportera dit om deras misstanke var välgrundad. Trots detta var merparten respondenterna positivt inställda till att revisorerna omfattas av lagen då deras inblick i kundens verksamhet gör det möjligt för dem att upptäcka penningtvättstransaktioner. Däremot var det ingen av revisorerna som kunde se att deras verksamhet skulle kunna utsättas för penningtvätt. Merparten av revisorerna hade inte heller fått någon direkt utbildning i penningtvättsfrågor.

Nyckelord: Penningtvätt, revisor

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla som gjort det möjligt för oss att genomföra denna studie. Först vill vi tacka respondenterna från de olika revisionsbolagen som tog sig tid att medverka på en intervju och bidrog med sina erfarenheter och synpunkter. Vi vill även passa på att tacka vår handledare Leif Holmberg och till sist vill vi även tacka Håkan Jeppsson som i slutskedet korrekturläste uppsatsen och gav sina synpunkter.

Kristianstad, 2010

Caroline Johansson & Jenny Widell

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.1.1 Precisering av forskningsområde	8
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Definition av begrepp och förkortningar	10
1.4 Uppsatsens vidare disposition	10
2. Metod	11
2.1 Val av metod.....	11
2.2 Urval	12
2.3 Genomförande	12
2.3.1 Litteraturgenomgång.....	12
2.3.2 Intervju	13
3. Teori	15
3.1 Penningtvätt	15
3.1.1 Definition	15
3.1.2 Metoder för penningtvätt	16
3.2 Direktivens bakgrund	17
3.2.1 FATF:s rekommendationer	17
3.3 Penningtvättslagen 2009:62.....	18
3.3.1 Finanspolisen, FIPO.....	19
3.3.2 Revisorns tillämpning av penningtvättslagen 2009:62	19
3.3.3 FAR:s uttalande	20
3.3.4 Id-kontroll	20
3.3.5 Granskning och rapportering	21
3.3.6 Meddelandeförbud	22
3.3.7 Interna rutiner och utbildning	23
3.3.8 Ansvarsbestämmelse	23
3.4 Revisorns tystnadsplikt.....	24
4. Empiri	25
4.1 Presentation av respondenterna	25
4.2 Definition.....	25
4.3 Förändringar och revisorns tillämpning	26
4.3.1 Id-kontroll	26
4.3.2 Uppföljning.....	28
4.3.3 Bevarande av handlingar.....	29
4.4 Misstänk samma branscher och transaktioner	29
4.5 Interna rutiner och utbildning	30
4.6 Granskning och rapportering	31
4.6.1 Revisorns tystnadsplikt	32
4.6.2 Meddelandeförbud	33
4.7 Ansvarsbestämmelse	33
4.8 FAR SRS och PTL	34
5. Analys	35
5.1 Definition.....	35
5.2 Id-kontroll.....	35

5.3 Uppföljning och bevarande av handlingar.....	36
5.4 Granskning och misstänksamma transaktioner	36
5.5 Interna rutiner och utbildning	37
5.6 Revisorns tystnadsplikt.....	38
5.7 Meddelandeförbud och rapportering	38
5.8 Ansvarsbestämmelse och PTL.....	39
6. Slutsats.....	40
6.1 Hur tillämpar revisorerna den nya penningtvättslagen i praktiken?.....	40
6.2 Hur har lagändringen påverkat revisorernas arbete?	41
6.3 Vilka interna rutiner har byggts upp för att underlätta revisorernas tillämpning av lagen?.....	41
6.4 Självkritik	42
6.5 Förslag till vidare forskning	42
Källförteckning.....	43

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide revisorerna

Bilaga 2: E-mejl till revisorerna

Bilaga 3: Medgivandeblankett

1. Inledning

I detta inledande kapitel ges en bakgrundsbeskrivning av det ämne vi valt att studera, den nya penningtvättslagen. Utifrån detta presenteras studiens syfte som även leder fram till tre frågeställningar.

1.1 Bakgrund

Pengar ger makt, pengar är sexiga och pengar ger status. Dessa tankesätt är drivkrafterna till att allt fler väljer en enklare väg för att skaffa fram det kapital som krävs för att starta och bedriva en verksamhet. Däremot innebär vanligen denna så kallade enklare väg att någon form av ekonomisk brottslighet begås, exempelvis momsbedrägeri (Syrén, 2005). Definitionen för ekonomisk brottslighet har däremot förändrats sedan 1990, då den organiserade brottsligheten blev allt mer vanlig i Sverige och gränsen mellan de olika brottsligheterna är inte längre så märkbar (Magnusson & Sigbladh, 2001).

Penningtvätt är enligt Örnemark Hansen (1998) en stor del av den organiserade ekonomiska brottsligheten och den engelska definitionen är *money laundering*. Ett begrepp som uppstod i USA under 1920-talet då maffian etablerade sina verksamheter (Magnusson & Sigbladh, 2001). Även om penningtvätt har kommit att bli en viktig del i den organiserade brottsligheten är det i sig inget brott i Sverige (FAR SRS vägledning, 2010). Det är inte heller penningtvätten i sig som är problemet, utan det är de brott och den organiserade brottsligheten som vanligen ligger bakom penningtvättstransaktionerna (Örnemark Hansen, 1998).

Penningtvätt är det tillvägagångssätt där svarta pengar, komna från illegal verksamhet, omvandlas till vita pengar för att dölja dess ursprung. ”Det som skiljer vita pengar från svarta är att svarta pengar har en stor konkurrensfördel eftersom de inte har belastats med skatt eller andra avgifter” (Syrén, 2005 s.11). Detta innebär att Sverige får en snedvriden ekonomi då samhället förlorar mängder med kapital på pengar som aldrig kommer upp till beskattning (Arvidsson & Jareborg, 2010). Arvidsson och Jareborg (2010) förklarar vidare att den ekonomiska brottsligheten överstiger 100 miljarder svenska kronor per år. För att förhindra detta fenomen antog EU det första direktivet om åtgärder mot penningtvätt 1991, som införlivades i svensk lagstiftning genom lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt. Lagens huvudsakliga syfte var att förhindra finansiella verksamheter att utsättas för penningtvätt. Syftet skulle uppnås genom att de finansiella verksamheterna blev skyldiga att utföra

identitetskontroller (id-kontroller) på sina kunder samt rapportera misstankar om penningtvätt till finanspolisen (FIPO). År 2001 kom ett ändringsdirektiv som främst innebar att även näringsverksamheter utanför den finansiella sektorn såsom revisorer, advokater, fastighetsmäklare, kasinoverksamheter och handlare med kontantbetalning av högre belopp, kom att omfattas av lagen (SOU 2007:23). Dessa lagändringar infördes i svensk lag första januari 2005 (Statskontoret, 2008).

De två penningtvättsdirektiven grundar sig på Financial Action Task Force' (FATF) rekommendationer som är framtagna för att förhindra penningtvätt. År 2003 reviderades dessa rekommendationer och en del förändringar gjordes, vilket ledde till att EU antog ett tredje penningtvättsdirektiv som ersatte de två tidigare direktiven. Även detta direktiv grundar sig på FATF:s rekommendationer och berör även åtgärder mot finansiering av terrorism (Aurusell & Malmberg, 2010).

Det tredje penningtvättsdirektivet om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism är mer omfattande än de två tidigare direktiven och godkändes av EU 2005. Regeringen föreslog att lagändringen skulle träda i kraft 15 december 2007 i svensk lag. Den svenska lagtolkningen blev dock försenad och trädde inte i kraft förrän den 15 mars 2009, vilket resulterade i lagen 2009:62 om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (bankföreningen.se, 2009). PTL är till för att förhindra penningtvätt och på så vis försöka minska de brott som penningtvätten grundar sig i och därmed försöka minska intresset för organiserad illegal verksamhet (Finanspolisens årsrapport, 2008).

1.1.1 Precisering av forskningsområde

Den nya penningtvättslagen utgör kärnan i vår studie och leder oss in på området vi valt att studera. För aktörerna som omfattas av lagen, däribland revisorerna, innebär den nya penningtvättslagen (PTL) ökade krav och en ökad tillsyn. Den största förändringen med nya PTL är att den har en riskbaserad utgångspunkt, vilket innebär att aktörerna som omfattas av lagen ska agera enligt lagens bestämmelser utifrån den riskbedömning de gör. Enligt den nya PTL är revisorerna skyldiga att utföra en mer grundlig kundkontroll samt följa upp affärsförbindelsen. Handlingarna från dessa kontroller ska bevaras i fem år efter att affärsförbindelsen upphört. Revisorerna är även skyldiga att granska transaktioner som

misstänks utgöra penningtvätt samt rapportera till FIPO om misstanke kvarstår. Revisorn får inte röja för kunden att en närmre granskning utförts samt att uppgifter lämnats till FIPO. Lagens bestämmelser har ökat kraven på revisorerna eftersom de måste ha rutiner samt kunskap för att kunna tillämpa lagen (SOU 2007:23). Revisorns främsta uppgift är enligt FAR (2006) att bedöma och uttala sig om deras kunders finansiella situation. Därmed är det av stor vikt att interna rutiner införs samt att utbildning ges i penningtvätsfrågor (FAR SRS vägledning, 2010).

PTL är även relativt ny och endast ett år har gått sedan den införlivades i svensk lagstiftning. Därmed finns det väldigt lite forskning inom området, vilket gör det till ett aktuellt ämne att studera. Eftersom revisorerna har en stor inblick i företagets finansiella situation vill vi skapa oss en förståelse över hur den nya lagen påverkat revisorerna samt hur den enskilde revisorn tillämpar lagens bestämmelser i praktiken. Arnell (2009) påpekar att de krav som lagen ställer är en utmaning för revisorerna samt att det finns en osäkerhet kring lagens innebörd. FAR SRS (2010) har tagit fram en vägledning för att minska denna osäkerhet och förtydligar i den vilka skyldigheter revisorn har enligt den nya PTL. Frågan är då hur den enskilde revisorn ställer sig till lagen samt vilka interna förutsättningar som getts denne för att underlätta tillämpningen av lagen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Utifrån det som belysts ovan är syftet med denna studie att skapa en förståelse över hur lagen 2009:62 om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism tillämpas av revisorer i praktiken, vilka förändringar som skett samt om det införts några interna rutiner som underlättar revisorns möjligheter att tillämpa lagen. Vi vill även få en uppfattning om revisorernas inställning till den nya lagen.

Utifrån vårt syfte har vi kommit fram till följande övergripande frågeställningar:

- Hur tillämpar revisorerna den nya penningtvättslagen i praktiken?
- Hur har lagändringen påverkat revisorernas arbete?
- Vilka interna rutiner har byggts upp för att underlätta revisorernas tillämpning av lagen?

1.3 Definition av begrepp och förkortningar

Affärsförbindelse – En affärsrelation som förväntas ha en viss varaktighet, exempelvis under ett uppdrag.

Aktiebolagslag (2005:551), ABL - Reglerar bland annat revisorns anmälningsplikt vid misstanke om brott.

Europeiska Unionens direktiv, EU-direktiv – Länderna inom EU ska genom lagstiftning beakta direktivets målsättning.

FAR – Branschorganisation för revisorer och rådgivare.

Financial Action Task Force, FATF – Ett mellanstatligt organ vars syfte är att motarbeta penningtvätt och finansiering av terrorism genom ett internationellt samarbete.

Finanspolisen, FIPO – Tar hand om rapporteringar gällande misstanke om penningtvätt.

Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism – Denna lag benämns även som penningtvättslagen, PTL. PTL är till för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism i finansiella verksamheter och andra näringsverksamheter.

Revisorsnämnden, RN - Tillsynsmyndighet över Sveriges revisorer och registrerade revisionsbolag.

Statens offentliga utredningar, SOU – De rapporter/betänkanden som olika utredare lämnar till regeringen.

1.4 Uppsatsens vidare disposition

För att belysa vårt ämne kommer vi i nästa kapitel att presenteras hur vi gått tillväga för att besvara våra frågeställningar. Detta genom att redogöra för metodval, urval samt genomförande av litteraturgenomgång och intervjuer. I det tredje kapitlet ges en sammanställning av de olika teorier som har varit aktuella för vårt ämnesval. Vidare presenteras det empiriska resultat som vi fått fram utifrån våra fem intervjuer. Det empiriska resultatet följs av en analys där de data vi samlat in jämförs med tidigare teorier. Främst berör vi här lagen och FAR SRS vägledning. Avslutningsvis ges en slutsats med egna reflektioner över studiens genomförande och resultat samt förslag på vidare forskning.

2. Metod

I kapitlet som följer presenterar vi hur vi gått tillväga för att genomföra studien. Läsaren får här en bild av vilka metoder som använts, vilka urval som gjorts samt hur vi gått tillväga för att samla in data. Kapitlet ger även en motivering till de val som gjorts.

2.1 Val av metod

Med tanke på vårt ämnesval valde vi att göra en kvalitativ studie. Enligt Bryman & Bell (2005) innebär denna studie att större vikt läggs på ord än på kvantifiering. Eftersom vi inte önskade att göra en undersökning med ett mätbart resultat, utan främst ville se till revisorernas inställning och tillämpning av den nya lagen, var en kvalitativ studie mest lämpad för vår undersökning.

Vi valde att använda oss utav intervjuer, eftersom där ges respondenten en möjlighet att berätta om sin egen syn på lagen samt hur de faktiskt tillämpar lagen i praktiken. Vi hade även möjlighet att tolka respondentens svar och uppfattningar (Trost, 2005). Vid våra intervjuer hade vi en intervjuguide som underlag (bilaga 1). Anledningen till att vi gjorde en checklista med frågor inför intervjuerna var för att i huvudsak hålla oss till samma frågor vid de olika intervjutillfällena. Detta för att senare kunna analysera och jämföra svaren från respektive respondent. Innan intervjuerna genomfördes ville vi försäkra oss om att frågorna i intervjuguiden var formulerande på så vis att respondentens tolkning av dem skulle motsvara vårt syfte. Därför valde vi att genomföra testintervjuer innan vi gick ut till våra respondenter (Andersen, 1998). Dock fanns ingen möjlighet att genomföra dessa på aktörer inom revisionsbranschen utan vi valde att testa frågorna på två personer som arbetar med ekonomi på två olika företag. Efter att dessa testintervjuer genomförts gjorde vi en del förändringar bland annat genom att ta bort, lägga till samt omformulera vissa frågor.

Den typ av intervju vi genomförde kallas semi-strukturerad intervju, som innebär att vi under intervjun utgick ifrån vår intervjuguide. Vi hade dock en möjlighet att frångå denna om vi exempelvis ville ställa följdfrågor på det svar respondenten gett oss. En annan fördel var att respondenten också hade en chans att formulera svaren på sitt egna sätt (Bryman & Bell, 2005).

Det finns dock en nackdel med att genomföra intervjuer och det är att vi som intervjuare kan påverka respondenten i dess svar. Bland annat genom vilket sätt vi ställer frågan, men även genom vårt kroppsspråk och vår personlighet. Däremot anser vi inte att detta påverkade vårt utfall, utan vi fick ändå fram användbar information.

2.2 Urval

Vi valde att begränsa undersökningen till revisorer i en kommun i södra Sverige. Vår metod av urval faller därför under benämningen bekvämlighetsurval, eftersom vi på ett praktiskt sätt valde att genomföra våra intervjuer i en kommun som var geografiskt tillgänglig. Vi vände oss till de personer som fanns tillgängliga inom området och frågade om intresse för en intervju fanns (Bryman & Bell, 2005). Fördelen med bekvämlighetsurval är dess enkelhet och därmed ansåg vi detta urval vara det mest effektiva för vår del, eftersom vi hade begränsad tid till att utföra undersökningen (Hartman, 2004).

Vår tanke från första början var att undersökningen endast skulle beröra auktoriserade revisorer, men eftersom de under våren har en mycket hektisk period var det lite problematiskt att finna tid för intervju. Detta gjorde att vi fick tänka om och även se till godkända revisorer. Då även de omfattas av lagen i samma utsträckning blev det ingen märkbar förändring. Vi fick till slut fem intervjuer och vi ansåg detta vara tillräckligt för att genomföra vår undersökning. Eftersom vi vid inledandet av undersökningen inte visste hur mycket information varje intervju skulle resultera i valde vi att utgå från Trost (2005) tankar kring hur stort urvalet ska vara. Trost (2005) menar att studien ska begränsas till ett hanterbart antal intervjuer baserat på den tid man har till sitt förfogande. Utifrån detta ansåg vi, precis som Trost (2005), att det var bättre att utföra ett fåtal väl genomförda intervjuer än ett flertal med mindre bra kvalitet.

2.3 Genomförande

2.3.1 Litteraturgenomgång

För att skapa en grund för att besvara vårt syfte började vi med att göra en litteraturgenomgång. Enligt Andersen (1998) är detta av stor betydelse för slutresultatet. För att inte gå miste om viktig information började vi med att söka litteratur för att få en bild av vad som tidigare skrivits inom området. Eftersom det inte skrivits så mycket om revisorernas tillämpning är den nya PTL den grundläggande teorin som vi utgått från. Detta för att i nästa

skede undersöka hur lagen tillämpas av revisorerna i praktiken. Utöver detta sökte vi i databaser på bland annat Kristianstad Högskolas bibliotek, Kristianstads stadsbibliotek och Lunds universitetsbibliotek. Sökord som vi använt oss av är ekonomisk brottslighet, penningtvätt, penningtvättslagen, tredje EU-direktivet och revisorns tystnadsplikt samt motsvarigheterna på engelska. Detta gav oss litteratur och artiklar om penningtvätt, dess historik och den nya lagen. Efter att vi samlat ihop och läst igenom allt material var vi i slutändan tvungna att bedöma vilken litteratur som var relevant för vår undersökning, vilket enligt Merriam (1994) är en viktig faktor för källförteckningens kvalitet. Detta resulterade i att en del källor föll bort.

Vi valde även att delta på länsstyrelsens informationsmöte om den nya PTL för att få lite allmän information om penningtvätt. Detta är inget vi använt vidare i uppsatsen utan var mer en genomgång för egen del, innan vi inledde studien.

2.3.2 Intervju

För att skapa en första kontakt med våra respondenter valde vi att först skicka ett kort e-mejl där vi förklarade vårt syfte med undersökningen och ställde frågan om de hade möjlighet att medverka (bilaga 2). Enligt Andersen (1998) anses detta tillvägagångssätt vara bra för att etablera en första kontakt. Vi visste även att revisorerna var inne i en hektisk period och ville därför inte först höra av oss per telefon, eftersom risken för att störa ansågs vara stor och kunde påverka revisorernas intresse att medverka (Krag Jacobsen, 1993). Eftersom första kontakten är helt avgörande för den blivande relationen med respondenten förtydligade vi i e-mejlet att vi även kommer att höra av oss per telefon. Detta för att inte lägga ansvaret för vidare kontakt på respondenten samt att skapa en mer personlig relation. På så vis lyckades vi kombinera olika sätt att etablera en kontakt, vilket är att föredra enligt Andersen (1998).

När första kontakten togs förtydligade vi även att undersökningen kommer att vara anonym om så önskas, vilket enligt Trost (2005) är att föredra. Vi ansåg även att anonymiteten gjorde det möjligt för oss att få svar på känsliga frågor och på så vis få fram betydelsefull information. Vi har i vårt empiriavsnitt valt att ange respondenterna med fiktiva namn eftersom vi anser att anonymiteten är viktig samt att det blir lättare för läsaren att följa rapporten om något namn presenteras. Enligt Paulsson (1999) är detta vanligt och minskar inte uppsatsens läsvärde.

Samtliga intervjuer genomfördes på respondentens arbetsplats efter deras önskemål, vilket vi ansåg vara positivt eftersom respondenten troligtvis kände sig tryggare i sin vanliga miljö. Vi valde att tillsammans delta vid samtliga intervjuer, eftersom vi ansåg detta underlätta genomförandet samt vara ett stöd för oss båda. Att vara två gav oss även möjligheten att fördela arbetet genom att den ena ställde frågor medan den andra antecknade. Detta såg vi som en fördel då den som ställde frågorna inte behövde koncentrera sig på att anteckna, utan kunde ge respondenten full uppmärksamhet (Patton, 2002). Vi hade även möjlighet att tolka andra uttryck hos respondenten såsom kroppsspråk och ansiktsuttryck. För att underlätta ytterligare valde vi att spela in varje intervju efter att fått medgivande från respektive respondent. Detta gjorde att den som antecknade inte behövde skriva ordagrant vad som sades under intervjun, utan även denne kunde ge respondenten sin uppmärksamhet och ställa följdfrågor. Vid inledningen av varje intervju fick respektive respondent skriva under ett medgivande till intervjun, där de informerades om att endast författarna skulle ta del av inspelningen samt att undersökningen kommer att vara anonym. Vi förtydligade även att deras medverkan var frivillig och att de när som helst kunde avbryta intervjun (bilaga 3). Precis som vi gjorde vid första kontakten berättade vi återigen syftet med vår studie. Detta tillvägagångssätt har gjort att vi tagit hänsyn till våra respondenter och på så vis även gjort etiska överväganden. Trost (2005) menar att det är viktigt att se till olika etiska aspekter för att öka uppsatsens trovärdighet.

Eftersom vi hade ont om tid valde vi att inte transkribera intervjuerna, det vill säga omvandla inspelningen till skrift. Enligt Patton (1990) kan intervjuaren, när det inte finns tillräckligt med resurser, istället välja att arbeta mellan anteckningarna och det inspelade materialet. Att både föra anteckningar och spela in intervjuerna kom att underlätta vårt analysarbete, eftersom vi i efterhand hade möjlighet att ta del av intervjuerna igen. Inspelningen gjordes alltså mest som en säkerhet för oss själva och vi har i större utsträckning utgått från anteckningarna. Vi har ändå lyssnat på inspelningen upprepade gånger för att inte gå miste om väsentlig information samt för att kunna citera respondenten. Vi anser även att detta minskar risken för missuppfattningar mellan oss som intervjuare och den som intervjuas, vilket ökar resultatets trovärdighet.

3. Teori

I detta kapitel presenteras de teorier som undersökningen bygger på. Inledande ges en förklaring till begreppet penningtvätt samt olika tillvägagångssätt. Därefter ger vi en kort bakgrund till hur det tredje EU-direktivet kommit att resultera i den nya penningtvättslagen. Lagens olika delar presenteras sedan utifrån hur de ska tillämpas av revisorerna.

3.1 Penningtvätt

3.1.1 Definition

Penningtvätt är ett begrepp som tar oss tillbaka till 1920-talet då Al Capone och hans maffiaverksamhet tjänade mängder av svarta pengar. Enligt Örnemark Hansen (1998) var det så mycket pengar att de inte längre kunde ha dem i kontanter. För att få in pengarna i systemet hade Al Capone tvättautomater i hyreshus, med myntkast som täckmantel. Summorna som sades komma från tvättverksamheten var så stora att de inte kunnat tjäna in dem om de så tvättade dygnet runt (Hartelius, 2005). När detta upptäcktes uppstod begreppet *money laundering*, ett begrepp som vi använder än idag (Örnemark Hansen, 1998). Al Capone sattes till sist i fängelse för de skattebrott han begått, däremot kunde han aldrig dömas för penningtvätt (Syrén, 2005).

Ekobrottsmyndighetens (2010) definition av penningtvätt stämmer överens med PTL:s definition av begreppet och lyder som följer:

”Sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen döljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen.”

Magnusson & Sigbladh (2001, s. 132) har i *Ekonomisk brottslighet – så skyddar du dig och din verksamhet* gjort en enklare definition av begreppet penningtvätt:

”Med penningtvätt avses åtgärder i syfte att dölja eller omsätta pengar eller andra tillgångar från brottslig verksamhet.”

Penningtvätt är alltså ett tillvägagångssätt där svarta pengar, komma från någon form av olaglig verksamhet, omvandlas till legala pengar för att kunna redovisas öppet. Det moderna

samhällets finansiella system gör att brottslingarna enklare kan genomföra själva penningtvätten. Med hjälp av tekniken kan transaktioner enklare göras över landsgränser för att dölja pengarnas illegala ursprung (Arvidsson, 2010). Tvättningen av pengarna är ett måste för att brottslingarna ska kunna använda sig utav de kontanta intäkter som genererats i den illegala verksamheten. Genom att försöka försvåra genomförandet av penningtvätten kommer förhoppningsvis även intresset för illegal verksamhet att minska (Finanspolisens årsrapport, 2008).

3.1.2 Metoder för penningtvätt

Då vårt moderna samhälle och dess finansiella system underlättar penningtvättsförfarandet är det inte konstigt att främst bankerna utsätts för penningtvätt. Vanligaste sättet att tvätta pengar är att genomföra mängder med transaktioner, ibland även över landsgränserna, för att dölja de illegala pengarnas ursprung (Magnusson & Sigbladh 2001). Syrén (2005) beskriver hur sådana transaktioner vanligen genomförs i tre steg. Första steget är att placera pengarna på ett konto och på så vis få in kontanterna i bankens system. Nästa steg är att försöka dölja den ursprungliga insättningen genom att förflytta pengarna mellan olika konton, vilket även kallas skiktning. Efter att mängder av transaktioner genomförts kan pengarna i ett tredje steg integreras vilket innebär att de blandas med de legala pengarna och kan redovisas öppet. Precht (2007) anser att revisorn har svårt att urskilja transaktioner som kan utgöra brott mot PTL. Syrén (2005) tillägger att alla revisionsbolag bör ha en checklista framtagen över de transaktioner som kan misstänkas utgöra penningtvätt för att underlätta aktörernas möjlighet att tillämpa lagen.

Nedan presenteras några av Magnussons och Sigbladhs (2001) exempel på metoder för penningtvätt:

- Smuggling innebär att de kontanta pengarna smugglas ut ur landet, vanligen till ett land där banksystemen inte är så utvecklade, med hjälp av en fysisk person som agerar budbärare.
- Ett annat sätt att genomföra penningtvätten är att använda sig utav växlingskontor, där de illegala pengar växlas till utländsk valuta. Den utländska valutan kan sedan växlas tillbaka på något annat kontor och på så vis blir pengarna legala.

- Smurfing innebär att de illegala pengarna delas upp i mindre summor som sätts in av olika personer, så kallade smurfar, på olika bankkontor. Detta för att undvika misstankar och på så vis undgå kontroller.
- Ett annat sätt att genomföra penningtvätten är att köpa upp och använda sig utav företag där det är lätt att manipulera antalet utförda tjänster, exempelvis restauranger och biltvättar. På så vis kan de svarta pengarna blandas med de legala pengarna i verksamhetens kassa.

Syrén (2005) ger ytterligare två exempel:

- Att använda sig utav falska fakturor är ett sätt att genomföra penningtvätten. En penningtvättare kan genom dessa fakturor bland annat dölja kontant betalning av svarta löner.
- Ett vanligt sätt att tvätta pengar är genom att köpa en dyrbar vara för de svarta pengarna. Denna vara säljs sedan vidare och de svarta pengarna som investerades blir därmed vita.

3.2 Direktivens bakgrund

Åtgärder mot penningtvätt har utvecklats till att från början inrikta sig på penningtvätt vid narkotikabrott som förbrott, eftersom penningtvätt i sig inte är något brott, till att idag innefatta ett flertal underliggande brott. De pengar som tvättas kan exempelvis även härstamma från skattebrott, stöld, bedrägeri och rån (Finanspolisens årsrapport, 2008). Denna utveckling kan följas med hjälp av EU:s tre penningtvättsdirektiv som tagits fram för att förhindra penningtvätt och senare även terrorismfinansiering. Samtliga tre direktiv bygger i huvudsak på rekommendationer från FATF, Financial Action Task Force (SOU 2007:23).

3.2.1 FATF:s rekommendationer

FATF är ett mellanstatligt organ som bildades 1989 och är ett samarbete mellan ett 30-tal länder vars ursprungliga syfte var att bekämpa penningtvätt (Aurusell & Malmberg, 2010). Detta syfte utvidgades efter terrorattacken den 11 september 2001 till att även se till finansiering av terrorism. FATF har tagit fram 40 rekommendationer för att uppnå sitt syfte med att bekämpa penningtvätt. Dessa rekommendationer har satt upp krav som omfattar ländernas legala och finansiella system för att förhindra att de används för penningtvätt (Statskontoret, 2008). FATF har även antagit nio rekommendationer för att bekämpa finansiering av terrorism. De 49 rekommendationerna som tagits fram ger tillsammans en internationell standard för att bekämpa penningtvätt och terroristfinansiering (SOU 2007:23).

Utöver arbetet med att ta fram olika rekommendationer gör FATF även uppföljningar och granskar hur de olika länderna arbetar med att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism (Aurusell & Malmberg, 2010). Med hjälp av den nya PTL arbetar Sverige med att förhindra dessa fenomen.

3.3 Penningtvättslagen 2009:62

Den nya PTL ersätter tidigare lagar inom samma område i Sverige och är framtagen för att förhindra penningtvätt och grundar sig, som tidigare nämnts, på EU:s tredje penningtvättsdirektiv (penningtvätt.se, 2010). PTL omfattar finansiella verksamheter såsom banker, fond- och värdepappersbolag, livsförsäkringsrörelser med flera. Utöver de finansiella verksamheterna berör lagen även andra näringsverksamheter som till exempelvis fastighetsmäklare, advokater samt godkända och auktoriserade revisorer (PTL 1:2§). Den nya lagen innebär en utökad tillsyn av samtliga aktörer som omfattas av lagen även för de verksamhetsutövare utanför den finansiella sektorn som inte berörts av lagen innan (SOU 2007:23). Liksom tidigare är revisorsnämnden (RN) tillsynsmyndighet för godkända och auktoriserade revisorer samt registrerade revisionsbolag. De verksamhetsutövare som inte står under tillsyn sedan tidigare ska anmäla sig till bolagsverkets register mot penningtvätt och står sedan under tillsyn av länsstyrelsen (FAR SRS vägledning, 2010).

Den nya lagen har även en riskbaserad utgångspunkt, vilket innebär att aktörerna ska se till hur olika risker skiljer sig åt i olika situationer mellan de olika länderna, kunderna och verksamheterna. I statens offentliga utredningar (2007:23) skriver de att detta riskbaserade angreppssätt både har sina för- och nackdelar. Fördelen är att reglerna blir mer öppna och kan anpassas efter riskerna vid varje affärsetablering och revisorerna kan på så vis anpassa sin tillämpning av den nya lagen. Samtidigt kan detta få en negativ effekt genom att reglerna kan uppfattas som otydliga.

Den nya PTL innebär även att samtliga verksamhetsutövare som omfattas av lagen ska utföra en mer grundlig kundkontroll och bevara dessa uppgifter och precis som tidigare ska de granska kunden vid eventuella misstankar om penningtvätt, ta hänsyn till meddelandeförbudet, införa interna rutiner och utbildningar för att uppnå god kunskap om lagen samt lämna upplysningar till FIPO (FAR SRS vägledning, 2010).

3.3.1 Finanspolisen, FIPO

FIPO är en del av kriminalunderrättelsetjänstens organisation vid rikskriminalpolisen och arbetar för att förhindra bland annat penningtvätt, terrorismfinansiering, miljöbrott, förfalskning av pengar och andra förfalskade betalningsmedel. Penningtvätt är alltså ett av FIPO:s verksamhetsområden där de arbetar med att samla in och analysera information som är relaterat till området. Syftet med detta arbete är att avslöja de brott som vanligen ligger bakom penningtvättstransaktionerna (polisen.se, 2010). Det är till FIPO samtliga aktörer som omfattas av lagen ska skicka sina rapporter om misstänkt penningtvätt (Syrén, 2005). Dessa rapporter analyseras då först av FIPO och skulle misstanke om brott kvarstå överlämnar FIPO ärendet till polis- och åklagarmyndighet (polisen.se, 2010). Enligt FIPO:s årsrapport från 2008 fick de in totalt 13 048 rapporter under det året. Rapporterna kommer främst från Stockholmsområdet och endast två av dessa rapporter kom från revisorerna. FIPO:s arbete regleras dels av de rapporter som de får in samt av PTL (polisen.se, 2010).

3.3.2 Revisorns tillämpning av penningtvättslagen 2009:62

Godkända och auktoriserade revisorer omfattas enligt 1:2§ av den nya PTL. Enligt PTL ska revisorerna vidta åtgärder för att uppnå god kundkännedom vid inledning av en affärsförbindelse genom att kontrollera kundens identitet. Omfattningen av denna kontroll ska baseras på den riskbedömning revisorn gör (PTL 2:1§). Utöver denna kontroll har revisorn en skyldighet att granska transaktioner som denne misstänker utgöra penningtvätt. Däremot måste revisorerna göra en bedömning av misstankarna och även agera i enlighet med god redovisningssed. Om misstankarna gällande en penningtvättstransaktion kvarstår efter en grundligare bedömning har revisorn en uppgiftsskyldighet att underrätta FIPO om misstanken (FAR SRS vägledning, 2010).

Revisorn måste även enligt PTL ta hänsyn till meddelandeförbudet och inte röja för kunden att transaktionen har granskats samt att uppgifter lämnats vidare till FIPO. Interna rutiner är en annan föreskrift i lagen som trycker på att revisionsbolagen ska göra en riskbedömning över hur stor risken är att deras verksamhet utsätts för penningtvätt. Utifrån detta bör rutiner införas för att skydda de anställda och kontinuerligt genomföra de utbildningar som behövs för den anställdes möjligheter att följa PTL (SOU 2007:23). Detta är en kort sammanfattning över revisorns skyldigheter enligt PTL. Arnell (2009) lyfter dock fram att den nya PTL och dess ökade krav är en utmaning för aktörerna som omfattas av lagen samt att det råder stor

osäkerhet kring lagens innebörd. FAR SRS (2010) har därmed gjort ett uttalande för att underlätta revisorernas tillämpning av lagen.

3.3.3 FAR:s uttalande

FAR är en branschorganisation som arbetar för revisorer och rådgivare. FAR gick 2006 samman med Svenska revisorssamfundet, SRS och under perioden september 2006 till mars 2010 gick de två revisorsföreningarna under namnet FAR SRS (FAR.se, 2010). Under detta namn arbetade organisationens policygrupp fram ett uttalande om penningtvätt under rådgörande med RN. Uttalandet EtikU 11 "*Medlemmarnas tillämpning av lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism*" är ett förtydligande över vilka skyldigheter revisorerna och de registrerade revisionsbolag har enligt den nya PTL (FAR SRS vägledning, 2010). Syftet med uttalandet är att ge revisorerna en vägledning samt information om hur de ska tillämpa PTL (FAR SRS vägledning, 2010).

3.3.4 Id-kontroll

Enligt PTL ska revisorerna, innan en affärsrelation inleds, vidta grundläggande åtgärder för att skapa en god kundkänedom. Med grundläggande åtgärder ska revisorerna bland annat enligt PTL 2:3§ första stycket kontrollera kundens identitet med någon form av giltig identitetshandling eller registreringsbevis. Revisorerna ska även ta fram information om affärsförbindelsens syfte och art för att uppnå en grundläggande kundkänedom. Detta för att få en förståelse över vad det är för verksamhet kunden bedriver samt vad uppdraget går ut på (FAR SRS vägledning, 2010). Revisorn är enligt PTL 2:10§ också skyldig att löpande följa upp den affärsförbindelse som inletts genom att kontrollera att verksamhetens transaktioner stämmer överens med den normala verksamheten och den bild revisorn fått.

I och med att lagen har en riskbaserad utgångspunkt, så ska omfattningen av kontrollen vara relaterad till hur stor risken för penningtvätt är (FAR SRS vägledning, 2010). Den nya PTL innebär därmed att revisorn ska bedöma risken för penningtvätt och finansiering av terrorism i olika situationer för att i varje enskilt fall bestämma omfattningen av id-kontrollerna som ska vidtas (PTL 2:1§). Revisorn kan enligt FAR SRS vägledning (2010) i de fall när kunden är känd av honom sedan tidigare minska omfattningen av kontrollen.

En id-kontroll ska utföras enligt PTL:

1. vid etableringen av en affärsförbindelse,
2. vid enskilda transaktioner som uppgår till ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer,
3. vid transaktioner som understiger ett belopp motsvarande 15 000 euro men kan antas ha samband med en eller flera andra transaktioner och som tillsammans uppgår till minst detta belopp, och
4. vid osäkerhet om tillförlitligheten eller tillräckligheten av tidigare mottagna uppgifter om kundens identitet. (PTL 2:2§)

Kontroll av kundens identitet ska alltså göras vid etablering av en affärsförbindelse och enligt PTL 2:9§ ska kontrollen ha genomförts innan revisorerna inleder en affärsförbindelse. Om revisorn i sin riskbaserade analys däremot anser att risken för penningtvätt är låg eller att arbetets normala gång avbryts kan kontrollen av kundens identitet slutföras senare, men helst i anslutning till när den första kontakten med kunden togs. Utöver transaktionerna som nämns i utdraget ovan har revisorn alltid en skyldighet att utföra kontrollen när det finns misstankar om en penningtvättstransaktion (FAR SRS vägledning, 2010). Revisorerna har även enligt lag rätt att förlita sig på tidigare kontroller som utförts av utomstående, vanligen en kollega. Däremot ligger fortfarande ansvaret på den revisor som antar kunden i dagsläget (FAR SRS vägledning, 2010).

De handlingar som revisorn fått fram genom kontrollen ovan ska bevaras i minst fem år efter det att affärsförbindelsen upphört (PTL 2:13§).

3.3.5 Granskning och rapportering

1 § En verksamhetsutövare ska granska transaktioner för att kunna upptäcka sådana som den misstänker eller har skälig grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. (PTL 3:1§ första stycket)

Enligt denna paragraf ska revisorerna granska transaktioner som misstänks ha en koppling till penningtvätt. Enligt FAR SRS vägledning (2010) bör revisorerna granska transaktioner som är utöver det normala för dess kund eller transaktioner som är mer komplicerade än nödvändigt. Även Arnell (2009) förtydligar att det just är transaktioner som avviker från kundens normala beteende som bör granskas närmre. Stora insättningar eller uttag av kontanter är andra transaktioner som revisorn bör uppmärksamma (Precht, 2007). Även när revisorn har svårt att genomföra en id-kontroll bör en närmre granskning utföras. Vidare

menar Precht (2007), som vi nämnt tidigare, att revisorerna i praktiken har svårt att urskilja transaktioner som utgör brott mot PTL. Enligt Syrén (2005) är det därmed av stor betydelse att det på bolaget finns en checklista över de transaktioner som bör granskas närmre.

Skulle misstankar om penningtvätt finnas kvar efter att en närmre granskning gjorts ska dessa uppgifter genast lämnas till FIPO (PTL 3:1§ andra stycket). Enligt FAR SRS vägledning (2010) bör däremot revisorn, när det är möjligt, först ta beslut om rapportering tillsammans med funktionsansvarig. I PTL finns däremot undantag som är specifika för just revisorerna, vilka innebär att uppgifter inte behöver lämnas till FIPO när denne företräder, ger rådgivning, alternativt bedömer en kund i rättsligt sammanhang. Då penningtvätt i de flesta fall grundar sig i ett tidigare brott har revisorerna inte enbart åtagande enligt PTL, utan är även enligt aktiebolagslagen (ABL) skyldiga att anmäla misstanke om brott. Denna anmälan ska göras även om ingen penningtvättstransaktion genomförts (FAR SRS vägledning, 2010). ABL ser dock endast till brott där VD eller styrelse varit delaktiga medan PTL ser till samtliga transaktioner som antas vara penningtvätt oavsett vem som genomfört dem. Ytterligare en skillnad är att revisorn enligt ABL måste avsäga sig sitt uppdrag efter att anmälan gjorts, vilket inte PTL kräver (FAR, 2006).

3.3.6 Meddelandeförbud

Efter att revisorn sett till sin gransknings- och uppgiftsskyldighet måste de enligt lag även ta hänsyn till meddelandeförbudet, som innebär att de inte får tala om för kunden eller någon annan att en granskning har utförts och att uppgifter om detta lämnats till FIPO (FAR SRS vägledning, 2010). Tidigare var meddelandeförbudet tidsbegränsat till 24 timmar för revisorerna, vilket togs bort vid antagandet av det tredje penningtvättsdirektivet. Detta innebär att meddelandeförbudet idag inte är tidsbegränsat för någon av aktörerna som omfattas av lagen (SOU 2007:23).

Även vad gäller meddelandeförbudet finns det skillnader mellan PTL och ABL. Enligt ABL får revisorn vid misstanke om brott meddela detta för styrelsen, men om misstankarna gäller penningtvätt så väger PTL tyngst och revisorn får därmed inte avslöja misstankarna för någon (FAR SRS vägledning, 2010).

3.3.7 Interna rutiner och utbildning

För att det ska vara möjligt för revisorn att agera enligt ett riskbaserat förhållningssätt, som den nya lagen baseras på, är det av stor vikt att denne får förståelse för hur olika situationer utgör olika risker (SOU 2007:23). Revisionsbolaget ska därför enligt lag analysera och försöka bedöma hur stor risken är att deras verksamhet utsätts för penningtvätt. FAR SRS (2010) tillägger även i sin vägledning att revisionsbolaget bör analysera risken för att dess kunder utsätts för eller sysslar med penningtvätt. Utifrån detta bör de fastställa rutiner samt en policy för hur de ska förhindra penningtvätt (FAR SRS vägledning, 2010). Arnell (2009) påpekar att det är många företag som inte skaffat sig de rutiner som krävs.

Rutinerna samt den policy som bör arbetas fram kan bland annat innefatta hur revisorn ska agera vid misstanke om penningtvätt, vid kontroll av kundens identitet, vid bevarande av handlingar, vid granskning av transaktioner samt hur meddelandeförbudet ska tillämpas (FAR SRS vägledning, 2010). En annan viktig rutin som varje revisionsbolag enligt PTL 5:1§ ska svara för är att ge de anställda den information och utbildning som behövs. Enligt FAR SRS vägledning (2010) ska däremot revisionsbolagen ha ett utbildningsprogram där de belyser penningtvätsfrågor. Syrén (2005) menar att ingen rapportering kan göras om ingen utbildning getts angående hur aktörerna ska gå tillväga vid misstanke om penningtvätt. Slutligen bör revisionsbolagen enligt FAR SRS vägledning (2010) utse en funktionsansvarig som ska se till att ovannämnda rutiner verkligen tas fram och tillämpas i praktiken.

3.3.8 Ansvarsbestämmelse

- 1 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet*
- 1. åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten enligt 3 kap. 1 §, eller*
 - 2. bryter mot meddelandeförbudet i 3 kap. 4 §. (PTL 7:1§)*

Enligt paragrafen ovan kan revisorerna ges böter om de på något vis struntar i att granska transaktioner som misstänks utgöra penningtvätt eller inte lämnar uppgifter om misstanke till FIPO. Böter kan även enligt lag ges om revisorn bryter mot meddelandeförbudet genom att avslöja för kunden att en granskning genomförts samt att uppgifter lämnats till FIPO (FAR SRS vägledning, 2010).

3.4 Revisorns tystnadsplikt

Tystnadsplikten är en viktig del i revisorns dagliga arbete och innebär enligt revisionslagen (1999:1079) att:

35 § En revisor får inte till den som saknar rätt att få kännedom om företagets angelägenheter obehörigen lämna upplysningar om sådana företagets angelägenheter som revisorn får kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för företaget. (FAR SRS, 2008)

Paragrafen ovan innebär i kort att revisorn inte får föra vidare uppgifter om kundens verksamhet till obehörig (FAR, 2006). Tystnadsplikten är en viktig förutsättning för att revisorn ska kunna bygga upp en öppen relation och skapa ett förtroende till sin kund. Enligt FAR SRS:s yrkesetiska regler (2008) är tystnadsplikten även av väsentlig betydelse för att revisorn ska kunna upprätthålla en effektiv revision. Vidare menar FAR (2006) att en revisor inte hade kunnat sköta sitt arbete om tystnadsplikten inte funnits, eftersom revisorn måste ta del av mängder av information rörande det granskade företaget.

Det finns däremot vissa undantag där revisorerna kan bli tvungna att frångå tystnadsplikten och på så vis även skada det förtroende som byggts upp med kunden. Revisorn kan vid dessa undantag antingen ha en skyldighet eller rättighet att lämna ut information som de innehar. Skyldigheten att lämna uppgifter inträffar bland annat när en revisionsberättelse lämnas, vid bolagsstämman eller vid misstanke om brott (FAR SRS yrkesetiska regler, 2008).

Revisorn har, som vi nämnt tidigare, en skyldighet att lämna uppgifter till FIPO vid misstanke om penningtvätt och frångår även här sin tystnadsplikt. En revisor som frångår sin tystnadsplikt i samband med misstanke om penningtvätt kan enligt PTL 3:5§ inte dömas för att ha brutit mot tystnadsplikten. Dock förutsätter detta att revisorn gjort noga överväganden om att uppgifter bör lämnas till FIPO samt agerat i god tro (FAR SRS vägledning, 2010). Dessa situationer är problematiska för revisorn, eftersom det inte finns några tydliga regler om hur han egentligen borde gå tillväga, utan han får förlita sig på sina överväganden (FAR SRS yrkesetiska regler 2008). Enligt FAR SRS yrkesetiska regler (2008) finns det däremot situationer där det nästintill är omöjligt att avgöra vilket som är rätt. Därför bör revisorn noga dokumentera vad han grundar sina slutsatser på. Langenius (2009) påpekar även detta i sin artikel, där han menar att rapporteringsskyldigheten skapar en konflikt med revisorns tystnadsplikt och han anser att lagen blir ett slags angiverisystem.

4. Empiri

I detta kapitel kommer vi att presentera den information vi fått fram genom våra intervjuer. Först ges en kort presentation av respondenterna som följs av deras definition av begreppet penningtvätt. Sedan kommer vi att belysa de största förändringarna sen den nya lagen trädde i kraft samt respondenternas tillämpning av lagens bestämmelser. Vi berör även revisorns tystnadsplikt och FAR SRS vägledning.

4.1 Presentation av respondenterna

Av de fem revisorer vi intervjuade var samtliga män och fyra av dem arbetar som auktoriserade revisorer medan den femte är godkänd revisor. Fyra av de intervjuade arbetar på något av de fyra största revisionsbolagen medan en arbetar på ett medelstort bolag. Respondenterna var i olika åldrar från 30-55 år och har därmed varierande arbetslivserfarenhet. Vi kommer i fortsättningen presentera varje respondent med ett fiktivt namn. Per har arbetat som auktoriserad revisor sedan 2007 och har arbetat på ett av de större revisionsbolagen sedan 1999 där han började som revisorsassistent. Respondenten Ola blev auktoriserad revisor 1996 och började efter sin utbildning för 20 år sedan även han arbeta på ett av de större revisionsbolagen. Nisse har under 10 års tid arbetat på ett av de större revisionsbolagen och varit auktoriserad revisor sedan 2008. På ett annat av de större revisionsbolagen har Karl arbetat i 10 år och är den respondent som är godkänd revisor. Denna befattning har Karl haft sedan 2008. Den sista respondenten Tor har arbetat som auktoriserad revisor sedan 2001 på ett medelstort revisionsbolag och har varit inom branschen i 15 år. Även om vi endast har intervjuat män på de olika revisionsbolagen anser vi ändå att vi fått en bra spridning både åldersmässigt och erfarenhetsmässigt. Vi kommer i största möjliga mån försöka använda respondenternas egna ord för att återspegla de data vi samlat in på respektive intervju.

4.2 Definition

För att inleda varje intervju bad vi respondenterna att ge sin definition av begreppet penningtvätt. Per hade från början inte någon klar definition, men menar att penningtvätt handlar om att *"föra in pengarna i den rätta sektorn, så att säga den vita världen"*. Penningtvätt är enligt Karl ett sätt att försöka tvätta rent pengar som kommer från brottslig verksamhet. Även Nisse menade på att penningtvätt är ett sätt att *"använda ohederliga pengar för att skapa vita pengar"*. Tor gav oss den enkla förklaringen att penningtvätt är att *"göra*

svarta pengar vita". Ola menar att pengar från olaglig verksamhet eller oskattade pengar blir vita genom att de flyttas i flera led genom olika transaktioner.

4.3 Förändringar och revisorns tillämpning

Samtliga respondenter var noga med att påpeka att PTL inte är en lag som tillämpas i revisorns dagliga arbete, men enligt Tor finns den alltid i bakgrunden. Praktiskt sett använder alla respondenter främst PTL i det inledande skedet då de ska acceptera en ny kund. Nisse menade att det är vid accepterandet av en ny kund som den nya lagen främst påverkat revisionen. Att nya rutiner utvecklats rörande id-kontrollen var alla respondenter överens om, men ingen kunde direkt svara på om förändringarna endast berodde på den nya lagen då liknande rutiner funnits sedan tidigare. Däremot påpekade Per att rutinerna utvecklades i samband med att lagen infördes och menade att *"man har väl hängt på lite granna"*. Tor anser inte att förändringarna gjort hans arbete mer krävande, utan den inledande kontrollen ger en insikt i kunden och dess verksamhet, vilket de har igen när de sedan börjar arbeta med kunden.

Den nya lagen har inte enbart påverkat nya kunder, utan enligt Nisse har lagen även påverkat revisionsarbetet för befintliga kunder genom att revisorerna är uppmärksamma på ovanliga transaktioner. Ytterligare en förändring som Nisse nämner är att hans byrå informerar sina kunder inom specifika branscher, bilbranschen framförallt, att vara uppmärksamma på transaktioner över 15 000 euro. De rekommenderar även dessa kunder att registrera sig i bolagsverkets penningtvätsregister.

Ingen av respondenterna ansåg att tillsynen från RN hade ökat i och med den nya lagen. Nisse påpekade att representanter från RN kommer och gör en granskning då och då, men om det är i penningtvättsyfte kunde han inte svara på. Varken Nisse eller Per kunde minnas att de fått någon information alls från RN angående penningtvätt.

4.3.1 Id-kontroll

Det som främst berör revisorernas tillämpning av lagen är, som vi nämnt ovan, accepterandet av en ny kund. Enligt Karl är det viktigt att i det inledande skedet lära känna kunden. Samtliga respondenter menar att den mest grundläggande kundkännedomen uppnås genom att de gör en id-kontroll. Per förklarade att han utför denna kontroll när uppdragsbrevet skrivs och även här är respondenterna överens. För att veta att kunden i fråga är den han utger sig för att vara

tar tre av respondenterna alltid legitimation i form av körkort eller pass samt en kopia på denna vid acceptandet av ny kund. Nisse anser att lagen gjort dessa krav striktare, eftersom han tidigare kunde strunta i id-kontrollen då kunden var känd eller en bekant till honom och han visste att det inte var några bekymmer. *"Idag så måste jag ta en id-kontroll även på dessa"* berättar Nisse vidare. När vi frågade Karl om kraven på id-kontroll ökat svarade han *"jag vet inte vad lagen ställer för krav egentligen, jag har ju inte läst den"*. Tor anser däremot att kundkontrollen blivit mer krävande, men påpekar vidare att den ändå är bra i grund och botten eftersom byrån vet vilka kunder de tar in. Även Karl påpekar att en id-kontroll alltid ska göras vid acceptandet av nya kunder, men påstår att dessa krav fanns redan innan lagen. Ola däremot är motsägelsefull i detta fall och menar att han inte har som rutin att kontrollera legitimationen, han säger att *"---- är en så pass, i detta sammanhanget, liten stad så att man känner till folk hyfsat"*. Han förklarar dock vidare att om det skulle vara en helt okänd person så genomför han kontrollerna. Däremot är flertalet av hans kunder på rekommendationer, vilket innebär att han själv bearbetat företaget och vill ha dem som kund. I dessa fall är det redan seriösa företag som funnits på marknaden under en längre tid och därmed görs ingen id-kontroll utan han tittar på betalningsanmärkningar samt olika offentliga register. Även Per har haft tillfällen då han inte genomfört någon id-kontroll på grund av att personen är känd av honom sen innan. *"Sen om det är formellt riktigt vet jag inte, det är i alla fall så det fungerar i praktiken"* tillägger han. Per förlitar sig även på sina kollegor vid övertagandet av befintliga kunder.

Id-kontrollen utförs främst för att se om den fysiska personen har rätt att företräda bolaget, vilket alla respondenter är eniga om. Per menar att han måste veta vilka figurer som finns bakom. Därmed anser han att det är viktigt att skapa sig en förståelse över vad det är för verksamhet som bedrivs. Om det är en verksamhet som kräver mycket kapital är det enligt Nisse viktigt att ta reda på hur den finansieras. Säger kunden att han har pengarna, så menar Nisse att *"då måste man klart ta reda på var han fått den påsen pengar ifrån"*. Tor tillägger att en stor del av kundkontrollen är att se till hur styrelsen samt ägarskapet ser ut, kunden är ju ofta en juridisk person. Samtliga respondenter ser till offentliga register för att skapa sig en bild om ovanstående.

Hur pass grundlig kontroll som utförs beror på hur stor risk det är för byrån att anta den nya kunden. Enligt Nisse varierar kontrollerna främst beroende på vilken verksamhet kunden

bedriver och han är extra uppmärksam på branscher där det förekommer mycket kontanttransaktioner. Däremot utgår han alltid ifrån att alla företag i grunden har en normal hög risk för penningtvätt och risken att de utsätts för penningtvätt existerar alltid. Innan en kund accepteras gör även Tor en riskklassificering baserad på verksamheten och dess storlek samt vilken typ av uppdrag som ska utföras. Utifrån detta sätter han uppdragen i olika riskklasser från A till J. Per har till sin hjälp webbformulär kallade *client acceptance* och *engagement acceptance* som är en sorts prövning där han graderar vilka olika risker byrån tar om de antar sig denna kund. Respektive respondent gör en riskbedömning inför varje ny kund, men är inte ensamma i sitt beslut, utan denna bedömning måste även granskas och godkännas av chefen.

Ola säger att *"i praktiken fungerar det naturligtvis såhär; vi har jobbat 20 år i den här branschen och det är klart vi har en erfarenhet. Kommer det en som ska starta skrotfirma sätter vi igång en väldigt noggrann kontroll, kommer det någon som ska va återförsäljare åt Volvo så gör vi ingen kontroll alls nästan"*. Även de andra respondenterna påpekade att de vanligen vid första mötet märker om det är rätt att inleda en affärsförbindelse med kunden. Per menar att han av *"ren självbevarelsedrift"* vill träffa kunden och därmed antar han inga kunder på distans. Tor tillägger att ju mer han känner till om kunden desto lättare kan han ge rådgivning och det är utifrån detta tankesätt han baserar sin kontroll.

4.3.2 Uppföljning

Eftersom många av revisorernas affärsförbindelser sträcker sig över flera års tid är det enligt Tor väsentligt att vid varje årlig revision beakta en del kontrollfrågor, bland annat kring penningtvätt, för att följa upp affärsförbindelsen. Detta för att se om risken har förändrats och även avgöra om han ska behålla uppdraget. På Pers arbetsplats görs en prövning av både uppdrag och kund varje år med hjälp av *client continuance* och *engagement continuance* även här för att avgöra om han ska fortsätta uppdraget och kundförbindelsen. De tre andra respondenterna höll med om att när de gör sin årliga revision är de uppmärksamma på eventuella oegentligheter som skulle kunna utgöra penningtvätt. *"Några återkommande granskningar så att säga med penningtvättslagsögon det har vi väl inte va, utan det är om det dyker upp i den vanliga revisionen"* förtydligar Karl.

4.3.3 Bevarande av handlingar

Samtliga respondenter ansåg inte att bevarandet av handlingar från kundkontrollen var något problem eftersom de har tio års arkivering på alla handlingar. Däremot var det ingen som kände till att de enligt PTL ska bevara handlingarna i fem år efter det att affärsförbindelsen upphört. Detta gjorde att de blev fundersamma, men i slutändan kom samtliga ändå fram till att så länge handlingarna sätts i grundakten följs denna bestämmelse. Grundakt är den pärm där material från inledandet av affärsförbindelsen samt avtal bevaras och följer med under den tid som affärsrelationen löper. Detta innebär att när förbindelsen upphör arkiveras detta material i tio år, förklarade Per. Samtliga respondenter var överens om att tio års arkivering bör räcka.

4.4 Misstänksamma branscher och transaktioner

Respondenterna var överens om att id-kontrollen är en viktig del när de ska anta en kund och ingen ansåg att det låg någon svårighet i att utföra den. Två av respondenterna påpekade att på deras arbetsplats fanns det även riktlinjer för vilken typ av kunder de inte åtog sig för att undvika oegentligheter. Enligt Per var det främst kunder inom frisörbranschen, restaurangbranschen och taxiverksamheter som inte antogs alls. Detta var något som hela kontoret var överens om och gjordes av *"ren självbevaringsdrift"*. Även om de på kontorsmötena predikade om vikten att skaffa nya kunder, menade Per *"att skada varumärket skulle vara värre än att tappa en kundfordran på 20 000"*. Även Ola påpekade att de på hans arbetsplats inte åtog sig kunder inom restaurangbranschen på grund av det skulle kräva ständiga kontroller för att få rätsida på all kontanthantering. Ola menade vidare att detta är en bransch där det vanligen förekommer oegentligheter såsom penningtvätt och annat fifflande. Nisse höll med om att kontantbranschen är rörig, men tycker ändå inte att man ska svartmåla en bransch på det viset. Nisse ser därmed inte till vilken bransch kunden tillhör utan går mer på erfarenhet och den känsla han får när han träffar kunden. Även Tor anser att en bedömning ska göras utifrån varje kund, inte utifrån varje bransch.

Vi frågade inte enbart om misstänksamma branscher utan även om respondenterna kunde ge några exempel på misstänksamma transaktioner samt metoder som kunde utgöra penningtvätt. Enligt Per söker han inte transaktioner på det sättet utan granskar verksamhetens fullständiga räkenskaper och försöker sortera ut ovanliga belopp. Detta genom att se till samband och relationer mellan olika tal som kan indikera på penningtvätt exempelvis större inköp som

sticker ut. Några andra exempel som Ola gav var utbetalning till privatpersoner som inte bokas som lön och insättningar som görs relativt ofta från svåridentifierbara personer. Alltså pengar som kontinuerligt går ut eller in på kontot men som kunden inte kan ge någon bra förklaring till. Tor anser att det är ovanliga transaktioner och större förändringar hos verksamheten som väcker misstanke. Eftersom de flesta transaktioner i dagens samhälle sker över internet bör man enligt Karl vara uppmärksam på stora kontanta kassatransaktioner, som normalt sett inte bör vara så många. Samtidigt påpekar han att revisorerna kommer så sent i ledet att dessa transaktioner redan borde ha upptäckts, exempelvis av bankerna som kommer i ledet före. Karl säger att *"egentligen är vi ett trubbigt instrument för att kunna komma åt direkt penningtvätt"*. Tor menar däremot att *"om någon hittar transaktionerna så är det vi"*. Ingen av respondenterna hade någon framarbetad lista över transaktioner de bör vara uppmärksamma på.

Ingen av respondenterna kunde se hur deras verksamhet skulle kunna utsättas för penningtvätt, men fyra av dem ansåg ändå att det var viktigt att revisorerna omfattades av lagen då de har en insyn i verksamheten som ingen annan har. Därmed har de en möjlighet att upptäcka penningtvätt även om det generellt är ovanligt.

4.5 Interna rutiner och utbildning

När vi tog upp frågan om respondenten hade fått någon närmre utbildning rörande penningtvätsfrågor visade det sig att detta inte var vanligt förekommande. Karl menade att inga utbildningar var nödvändiga, utan han ansåg att det i så fall låg i det egna intresset att fördjupa sig i penningtvättslagen och följa med i branschen. Han påpekade även att eftersom lagen främst påverkar honom vid inledandet av en affärsförbindelse krävs det ingen utbildning, eftersom det endast är ett dokument som ska fyllas i och en legitimationskontroll som ska göras. Även Tor menade på att det finns utbildningar att tillgå från bland annat FAR, men någon obligatorisk utbildning i penningtvätsfrågor har inte getts. Tor själv har inte medverkat på någon utbildning, men har däremot fått andra vägledande dokument och mallar att använda vid acceptandet av en kund. Byråns risk managementgrupp har även arbetat fram en handbok där penningtvätt tas upp och denna uppdateras löpande.

På Pers arbetsplats har det inte heller funnits några utbildningar att tillgå rörande just penningtvätt, men när den nya lagen kom minns han att de fick intern information via webben. Samtidigt menar han att det *"kommer så mycket info hela tiden så man sorterar lite i*

det som man tycker berör en mest". Inte heller på Olas arbetsplats har det funnits separata penningtvättskurser, utan de har varje år en interaktiv kurs i yrkesetik som bland annat täcker upp delar av PTL såsom id-kontroll, tystnadsplikt och anmälan vid oegentligheter. Däremot fick Nisse på sin arbetsplats en utbildning i anslutning till när lagen kom samt att de varje år har en uppdatering på aktuella lagförändringar där de bland annat berört penningtvättsfrågor. Genom detta säger han sig fått *"en duvning i detta också"*.

Om det införts några ytterligare interna rutiner sedan lagens införande var något ingen av ovanstående kunde svara på. Respondenterna hade även svårt att besvara frågan om de hade någon funktionsansvarig på kontoret. Tre av respondenterna trodde inte att det fanns någon funktionsansvarig utsedd just för detta område på kontoret, men antog att det fanns centralt. Karl var en av dem som antog att en funktionsansvarig fanns centralt, men han påpekade vidare att *"vem som är det, det har jag ingen aning om"*. Nisse däremot visste att det fanns en funktion centralt som hade ansvar för utbildningsbiten i bland annat penningtvättsfrågor och det var även dit han kunde vända sig vid eventuella frågor och misstankar. Denna funktion fanns även centralt på Tors arbetsplats där en av rådgivarna arbetar med just penningtvätt. Det var även endast Nisses och Tors arbetsplatser som hade arbetat fram en policy utifrån PTL. I Tors fall var policyn i form av en handbok som beskriver hur de praktiskt ska gå tillväga vid id-kontrollen och misstanke om penningtvätt. Trots att övriga arbetsplatser inte hade någon policy framtagen menade ändå Ola att de har interna rutiner över hur de ska gå tillväga vid misstanke och rapportering.

4.6 Granskning och rapportering

Respondenterna har aldrig stött på direkta penningtvättstransaktioner som har krävt en närmre granskning, utan samtliga menar att oren revisionsberättelse eller avgång från uppdrag har skett av andra anledningar, exempelvis anmälan av brott enligt ABL. Däremot har Ola under sin arbetslivserfarenhet stött på udda transaktioner som stuckit ut från den normala verksamheten. I dessa fall har han försökt *"kväva sakerna i sin linda"*, det vill säga rättat till oegentligheterna innan det gått för långt. I slutändan har han inte haft tillräckligt med belägg för att rapportera vidare sin misstanke. Ola tillägger att det är väldigt sällsynt att revisorer misstänker något, vilket alla är överens om, eftersom *"dom som sysslar med olagliga affärer, mer halvkriminell verksamhet, dom har inte vi som kunder. Dom är någon annanstans, jag vet"*

inte var". Per menar att det finns så kallade "*postlåderevisorer*" som bara skriver på och inte bryr sig.

Även om respondenterna inte haft misstankar om penningtvätt hade de ändå en uppfattning om hur de ska gå tillväga om en sådan situation skulle inträffa. Tor menar att om han skulle upptäcka en misstänkt transaktion skulle han genast rapportera detta till den som är kundansvarig på uppdraget samt till den funktion som ansvarar för frågor om penningtvätt och oegentligheter. Även de andra respondenterna skulle vända sig till och ta hjälp av interna avdelningar som arbetar inom området, exempelvis juristavdelningen. Däremot anser Ola att rapportering delvis bör ske utifrån hans egen bedömning, som erfaren revisor, över vad som är väsentligt och riktigt. Han påpekar vidare att det i verkliga livet inte är jätteenkelt att hitta något som är helt svart utan vanligen uppstår en misstanke som han själv får gå vidare med. Ola menar att han inte enbart kan rapportera gissningar utan det är först när han vet och har någorlunda belegg för sin misstanke som en rapport kan göras. Även Per tillägger "*jag tror inte man anmäler om det finns misstanke, jag tror man anmäler om man vet*". Per ansåg också det vara fel att lägga en rapporteringsskyldighet på privat intresse som är vinstdrivande eftersom det kan skada ens verksamhet om felaktiga beslut tas. Han menar att det finns åklagare tillsatta för detta. På grund av detta prövar han kunden hårdare i det inledande skedet för att inte komma i närheten av en misstanke. Även Karl menade att om möjligheten finns sorterar han bort kunden redan innan oegentligheter hinner uppstå. Fyra av respondenterna hade inte valt att vända sig direkt till FIPO om de haft misstanke om penningtvätt, utan samtliga hade förlitat sig på omdömet från den interna funktionen.

4.6.1 Revisorns tystnadsplikt

Karl menar att revisorn har två plikter som kolliderar, tystnadsplikten och anmälningsplikten. Detta innebär att tystnadsplikten blir lite "*uppluckrad*" när revisorn stöter på oegentligheter. Trots detta anser Karl inte att det finns några tvivelaktigheter kring om han ska rapportera eller följa tystnadsplikten utan är det fråga om brott ska anmälan göras. Han anser vidare att detta även är till förmån för samhället och därmed helt okej. Nisse menar att det viktigaste är att skaffa sig en bra grund för sin misstanke så att han inte rapporterar ogrundat och samtidigt bryter det förtroende som skapats i kundrelationen genom att tystnadsplikten funnits. Ola tillägger att han först försöker komma till rätta med sina misstankar genom att konfrontera och ställa frågor till kunden och i de flesta fall finns där en bra förklaring. Detta gör han för

att inte tystnadsplikten ska naggas i kanten på grund av missuppfattningar. Han menar att tystnadsplikten måste finnas då revisorn har en märklig situation där de både ska granska och ta betalt. Hade då inte förtroendet funnits hade revisorerna uppfattats som en myndighet som kunder är rädda att säga fel saker till, vilket innebär att revisionsarbetet blivit lidande. Enligt Per är avvägningen mellan rapporteringsskyldigheten och tystnadsplikten nog det knepigaste i revisorns arbete. Han tror även att tystnadsplikten är anledningen till att statistiken visar så få anmälningar från revisorerna. Återigen trycker han på att de inte är några åklagare som ska föra fram bevis och att lägga ansvaret på revisorn, som har tystnadsplikt, är inte helt rätt anser Per. Detta kan påverka deras anseende om de anmäler och det visar sig vara helt fel. Per håller därmed även med Nisse om att det är viktigt att ha en bra grund för sin misstanke innan han vidtar åtgärder eftersom han inte vill skada kunden i onödan.

4.6.2 Meddelandeförbud

Tor anser att meddelandeförbudet är väsentlig för att lagen ska fungera, eftersom om han först informerat kunden om att misstanke finns hade denne hunnit agera. Med hjälp av meddelandeförbudet anser han att det är enklare för honom att utföra sin yrkesverksamhet. Ola och Karl anser att meddelandeförbudet endast bör gälla vid allvarlig misstanke och då det verkligen rör sig om något kriminellt. Om detta är fallet menar de båda att de måste agera och rapportera direkt till FIPO. Karl tillägger att han i dessa fall skulle vara tvungen att ställa sig frågan hur pass intresserad han är av att behålla kunden. Däremot kan revisorerna enligt Per inte lämna ett uppdrag hur som helst utan en rapport över anledningen måste lämnas, vilket kan skada revisorns omdöme om misstanken visar sig vara felaktig.

Per och Nisse anser att meddelandeförbudet försätter dem i en konstig situation, då även de förmodligen vill lämna uppdraget, samtidigt som de vill köra med raka rör till kunden. De menar att det skulle kännas osunt att prata bakom ryggen på kunden och skulle därmed försökt prata med kunden för att lösa problemet istället för att rapportera. Även Karl och Ola menar att de hade velat prata med kunden för att inte rapportera bara på en gissning.

4.7 Ansvarsbestämmelse

Samtliga respondenter ansåg att ansvarsbestämmelsen, om att revisorn kan dömas till böter vid grov oaktsamhet, inte påverkade deras arbete. Tor påpekar att det självklart är en anledning till att han som revisor försöker följa lagen, men Karl tillägger att det ska mycket till innan de kan dömas för grov oaktsamhet. Karl menar även att det finns

ansvarsbestämmelser sedan tidigare på andra områden. Återigen kommer alla tillbaka till att de i det inledande skedet försöker ”sälla bort” oseriösa kunder och därmed inte hamna i situationer som kräver avväganden i att rapportera eller inte.

4.8 FAR SRS och PTL

Ingen av respondenterna hade tagit del av lagtexten om penningtvätt och finansiering av terrorism för att förbättra sina kunskaper om fenomenet. Däremot menar Per att han inte ens hade en tanke på att rapportera penningtvätt innan lagen kom. Han påpekar vidare att lagen har resulterat i annan allmän information rörande penningtvätt. Tor förtydligar att han inte lättare skulle upptäcka oegentligheter genom att läsa lagen utan han skulle använda sig utav byråns policy i form av en handbok. Denna handbok är upprättad i enlighet med FAR SRS vägledning över hur revisorerna ska tillämpa den nya PTL. FAR SRS vägledning är ett dokument som även Nisse har tagit del av, eftersom han anser att lagtexter i allmänhet är ganska tunga medan vägledningen är specifik för revisorerna. Han påpekar vidare att vägledningen i detta fall är extra viktig eftersom PTL riktar sig till flera olika aktörer. De tre andra respondenterna hade däremot inte tagit del av FAR SRS vägledning. Per menade dock att det är bra att riktlinjer och vägledningar tas fram eftersom de vanligen är praktiskt inriktade. Per sa vidare att han *”tar ju fram dom när det väl börjar brännas. Man kan inte va påläst på allt från början, men det är väldigt bra att de finns när det väl händer”*.

5. Analys

I följande kapitel ges en analys av det insamlade materialet som sammanställts i empirin. Vi gör även en jämförelse mellan empiri och presenterad teori för att få fram eventuella mönster.

5.1 Definition

Definitionen av penningtvätt är enligt PTL och ekobrottsmyndigheten (2010) åtgärder med syfte att dölja egendom som förvärvats genom brottslig verksamhet och på så vis undvika rättsliga påföljder. Samtliga respondenter var inne på samma spår när de gav sin egen definition av begreppet. De menade alla att penningtvätt är ett tillvägagångssätt där svarta pengar blir vita och samtliga berörde att pengarna kommer från någon form av brottslig verksamhet och är därmed ohederliga.

5.2 Id-kontroll

Id-kontrollen är en av de grundläggande delarna enligt PTL 2:3§ för att revisorns ska uppnå god kundkännedom. I empirin var samtliga respondenter noga med att påpeka att id-kontrollen är den del av lagen som påverkar deras arbete mest. Id-kontrollen ska enligt PTL 2:3§ första stycket göras med en giltig identitetshandling eller annat registreringsbevis. Jämför vi detta med empirin så tar samtliga respondenter legitimation i form av körkort eller pass samt kopia på dessa i de fall det vara nödvändigt. Samtliga respondenter tittar även i olika register för att få en förståelse över vad det är för verksamhet som kunden bedriver samt vilka ägarförhållande som råder.

Enligt PTL 2:9§ och FAR SRS vägledning (2010) ska id-kontrollen genomföras innan en affärsförbindelse inleds med undantag i de fall där den normala arbetsgången avbryts och när risken för penningtvätt är låg. Utifrån empirin är detta något samtliga respondenter anser vara rimligt. Respondenterna menar att de i detta skede lär känna kunden och slipper även oönskade kunder. En av respondenterna hade trots detta inte som rutin att genomföra id-kontroll i praktiken. Empirin visar att två av respondenterna inte tar legitimation och kopia på denna vid de affärsetableringar där kunden är känd eller bekant sedan tidigare. Enligt PTL 2:3§ tredje stycket kan revisorerna förlita sig på kontroller som utförts av utomstående exempelvis en kollega på kontoret. FAR SRS vägledning (2010) skriver också att är kunden känd hos revisorn kan detta beaktas i riskbedömningen och kundkontrollen behöver därmed

inte vara så omfattande. Tre av respondenterna menar dock på att de alltid genomför id-kontrollen vid accepterandet av ny kund. Främst för att kunden även måste godkännas av kontorschef samt menar en respondent att lagen faktiskt kräver att god kundkännedom uppnås. PTL 2:1§ säger däremot att omfattningen av kundkontrollen ska grunda sig i hur stor risken för penningtvätt är. Respondenten menar då att han utgår från att risken för penningtvätt alltid existerar och enligt lag ska kontrollen då genomföras. De andra respondenterna gör istället en riskklassificering utifrån varje kund som de sedan baserar kontrollen på, vilket enligt SOU (2007:23) är fördelen med den nya lagens riskbaserade förhållningssätt. SOU (2007:23) menar att detta förhållningssätt gör det möjligt för revisorerna att anpassa kontrollerna vid varje ny affärsetablering. Två utav respondenterna har även på sin byrå riktlinjer över kunder inom vissa branscher som de inte åtar sig, såsom restaurangbranschen. Förklaringen till detta sa de vara kontanthantering och de fiffel som vanligen sker inom denna bransch. Detta kan liknas med Magnusson och Sigbladhs (2001) exempel på att det i vissa företag är lättare att manipulera antalet utförda tjänster och därmed utföra penningtvätten.

5.3 Uppföljning och bevarande av handlingar

Enligt PTL 2:10§ är respondenterna skyldiga att fortlöpande följa upp affärsförbindelsen med kunden genom att kontrollera så att räkenskaperna stämmer överens med den normala verksamheten. Tre av respondenterna hade inte detta som en direkt rutin men ansåg att de i sin årliga revision är uppmärksamma på större avvikelser. De två andra respondenterna var däremot tvungna att besvara en del kontrollfrågor rörande bland annat penningtvätt varje år för att få fortsätta affärsförbindelsen. Handlingarna från denna uppföljning samt från id-kontrollen ska enligt PTL 2:13§ bevaras i fem år efter det att affärsförbindelsen upphört. Även om respondenterna inte kände till detta krav följdes den ändå om uppgifterna placerades i grundakten. Respondenterna menade att lagbestämmelsen är onödig, eftersom det borde räcka med den vanliga preskriptionstiden på tio år.

5.4 Granskning och misstänksamma transaktioner

Revisorerna ska enligt PTL 3:1§ första stycket granska de transaktioner som skäligen misstänks utgöra ett led i penningtvätt. Precht (2007) menar däremot att revisorerna har svårt att tillämpa lagen eftersom de inte har tillräckligt med kunskap över vilka transaktioner som kan utgöra brott mot PTL. I empirin kunde respondenterna dock efter lite funderingar ge några exempel på vad de var uppmärksamma på i sin revision, vilket främst var stora och

ovanliga transaktioner. Även i teorin menar Arnell (2009) att revisorn bör granska transaktioner som avviker från det normala i verksamheten. En av respondenterna uppmärksammade även upprepade insättningar på konton från svåridentifierbara personer utan direkt koppling till verksamheten och som kunden inte hade någon bra förklaring till. Detta tillvägagångssätt kan liknas med smurfing, en metod som Magnusson och Sigbladh (2001) tar upp. Däremot påpekade även tre av respondenterna att penningtvätt inte är något de letar efter i sin granskning. Ingen av respondenterna har en framarbetat checklista över transaktioner som kan vara misstänksamma, vilket Syrén (2005) anser bör finnas för att underlätta revisorns tillämpning av lagen. I empirin kan vi se att respondenterna generellt tyckte att penningtvätt är svårt att upptäcka samt att misstankegraden borde vara högre, eftersom de anser att de inte kan rapportera när de skäligen antar, vilket lagen kräver. Samtliga var överens om att det endast vid uppenbara penningtvättstransaktioner är rimligt att rapportera. Merparten av respondenterna menar att det är vanligare att stöta på andra brott och därmed följa anmälningsplikten enligt ABL. Däremot ansåg fyra av respondenterna att det var viktigt att revisorerna omfattades av lagen.

5.5 Interna rutiner och utbildning

Enligt PTL ska interna rutiner införas, utifrån riskbedömningen som gjorts, för att förhindra att bolaget utsätts för penningtvätt och enligt FAR SRS vägledning (2010) för att uppmärksamma misstänksamma transaktioner hos kunden. Arnell (2009) påpekar att många inte hunnit skaffa sig de rutiner som krävs. I empirin kan vi se att ingen av respondenterna ansåg det vara rimligt att revisionsbyråer utsätts för penningtvätt och därmed trodde de inte att det fanns några interna rutiner framtagna just för PTL. Samtliga respondenter menade att de i sin årliga revision skulle upptäcka misstänksamma transaktioner hos kunden. Nisse skiljde sig från de andra respondenterna då hans byrå även informerade befintliga kunder om penningtvätt och vad de skulle vara uppmärksamma på samt att de ska anmäla sig till bolagsverkets penningtvättsregister, vilket även FAR SRS (2010) lyfter fram i sin vägledning. Däremot gör samtliga en kundkontroll innan etableringen av en affärsförbindelse för att inte åta sig kunder som kan tänkas utsättas eller ägna sig åt penningtvätt. Det är även inom detta område som samtliga respondenter menar att rutiner och hjälpmedel tagits fram.

Enligt PTL 5:1§ ska revisorerna även få den utbildning som behövs för att kunna tillämpa lagen och förhindra penningtvätt. FAR SRS vägledning (2010) skriver däremot att samtliga

revisionsbolag ska ha ett utbildningsprogram där de belyser penningtvätsfrågor. Endast en av respondenterna har fått denna form av utbildning medan de andra fått annan allmän information och uppdateringar på aktuella lagförändringar. Respondenterna anser däremot att denna information varit tillräcklig och tror sig inte upptäcka penningtvätt lättare hos kunden om de fått en utbildning.

FAR SRS vägledning (2010) föreskriver även att revisionsbolagen bör utse en funktionsansvarig som ser till att rutiner tas fram och följs i praktiken. Två av respondenterna visste att det fanns en funktion centralt och resterande respondenter antog att den fanns centralt eftersom de inte hade någon ansvarig på kontoret. Generellt menade respondenterna att de alltid kunde vända sig till juristavdelningen om misstanke om penningtvätt skulle kvarstå efter närmre granskning för att få hjälp och stöd.

5.6 Revisorns tystnadsplikt

Revisorerna har en lagstadgad tystnadsplikt, men kan enligt PTL 3:5§ inte dömas för att ha brutit mot denna vid rapportering av misstänkt penningtvätt. Empirin visar att merparten av respondenterna tycker det är svårt att avgöra när de faktiskt ska rapportera till FIPO och frångå sin tystnadsplikt. Detta styrks i teorin där FAR SRS yrkesetiska regler (2008) tar upp att det finns situationer där det nästintill är omöjligt att avgöra vad som är rätt och fel. Samtliga respondenter menar, mer eller mindre, att de i praktiken inte rapporterar utan att skaffa sig en bra grund för sin misstanke. Detta för att inte nagga tystnadsplikten i kanten och skada det förtroende som skapats i kundrelationen. Generellt anser respondenterna att det är två skyldigheter som kolliderar, vilket stämmer överens med Langenius teori om att det blir ett slags angiverisystem.

5.7 Meddelandeförbud och rapportering

Utöver tystnadsplikten har revisorerna enligt PTL ett meddelandeförbud, som innebär att de inte får röja för kund eller utomstående att en närmre granskning utförts eller att uppgifter lämnats till FIPO. Enligt SOU (2007:23) är meddelandeförbudet inte längre tidsbegränsat till 24 timmar som det var tidigare. Empirin visar att ingen av respondenterna direkt var emot meddelandeförbudet och en av respondenterna menade att det var bra att det fanns. Däremot kommer merparten av respondenterna tillbaka till misstankegraden och menar att detta förbud endast bör gälla när de har grund för sin misstanke. Enligt PTL 3:1§ andra stycket ska transaktioner som tyder på penningtvätt rapporteras direkt till FIPO utan dröjsmål. FAR SRS

vägledning (2010) påpekar däremot att revisorn i största möjliga mån först bör samråda med den interna funktionen. Ingen av respondenterna hade valt att rapportera en vag misstanke direkt till FIPO. I empirin kan vi se att respondenterna i praktiken först hade velat diskutera problemet med kunden eller styrelsen innan de vänder sig till funktionsansvarig eller FIPO. Detta återigen för att inte rapportera endast på ett antagande. Revisorn har enligt ABL möjlighet att vid misstanke om brott först meddela styrelsen, men om misstankarna gäller penningtvätt väger meddelandeförbudet tyngst. Merparten av respondenterna var även inne på att de vid misstanke hade försökt avsäga sig uppdraget, vilket de enligt ABL vid misstanke om brott är tvungna att göra. Däremot är det inget i PTL som säger att de behöver avgå sitt uppdrag efter rapportering till FIPO. Även om respondenterna skulle vilja avgå menade de att detta inte är något de kan göra hur som helst.

5.8 Ansvarsbestämmelse och PTL

PTL 7:1§ innehåller en ansvarsbestämmelse, som innebär att revisorn kan ges böter vid grov oaktsamhet och vid åsidosättande av sina skyldigheter enligt lagen. Endast en av respondenterna ansåg att detta var en av anledningarna till att han försöker följa lagen. Merparten av respondenterna menade att denna bestämmelse inte påverkar deras arbete utan de är vana vid att följa lagar i övrigt eftersom deras arbete i stort sett är regelbaserat. En av respondenterna sa att de även inom lagar på andra områden har liknande bestämmelser, denna lag är bara en i mängden. Enligt teorin innebär lagen en ökad tillsyn för att kontrollera att revisorerna följer lagen. Detta är däremot inget respondenterna lagt märke till.

Även om respondenterna tycks känna till delar av lagens bestämmelser hade ändå ingen av dem tagit del av lagtexten. Två av respondenterna hade däremot tagit del av FAR SRS vägledning (2010) *EtikUII "Medlemmarnas tillämpning av lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism"* för att få en kunskap om lagens innebörd. En av de respondenter som inte läst lagen menade återigen på att det inte är så vanligt att revisorn upptäcker en penningtvättstransaktion och behöver tillämpa lagen.

6. Slutsats

I denna sammanfattande del kommer vi att besvara vårt syfte utifrån våra huvudsakliga frågeställningar samt lyfta fram respondenternas väsentligaste åsikter. Slutligen ges kritik till vårt genomförande samt förslag till vidare forskning.

6.1 Hur tillämpar revisorerna den nya penningtvättslagen i praktiken?

Undersökningen visar att respondenterna främst tillämpar lagen i det inledande skedet när de ska acceptera en ny kund. Merparten av respondenterna följer här lagens bestämmelser för att uppnå en god kundkännedom. Utöver detta visar undersökningen att respondenterna i övrigt inte tillämpar lagen fullt ut. Respondenterna menade att PTL är en lag i mängden och flera av dess bestämmelser finns redan presenterade i andra lagstiftningar. Dessa lagstiftningar, exempelvis ABL, har funnits under en längre tid och verkar vara mer naturliga i revisorns arbete. En annan anledning till att de inte behövt ta del av PTL:s bestämmelser kan vara att ingen av respondenterna misstänkt penningtvätt.

Undersökningen tyder även på att det är väldigt ovanligt att revisorn upptäcker penningtvättstransaktioner. Respondenterna menade att kriminella kunder vänder sig någon annanstans och att deras kunder är hederliga kunder, vilket kan vara ytterligare en anledning till att lagen inte följs fullt ut. Respondenterna påpekade även att misstankegraden borde vara högre och att de endast skulle rapportera när de hade fog för sina misstankar. Om respondenterna endast skulle ha en vag misstanke hade samtliga i praktiken först vänt sig till kunden och därmed brutit mot meddelandeförbudet och rapporteringsskyldigheten, som innebär att rapportering av misstanke ska ske utan dröjsmål till FIPO.

Trots att respondenterna avviker från några av lagens bestämmelser har merparten av respondenterna ändå en positiv inställning till att de omfattas av PTL. Detta eftersom de anser att deras insyn i kundens verksamhet gör det möjligt för dem att upptäcka penningtvätt. En av respondenterna skiljer sig däremot från denna uppfattning och menar istället att de som revisorer kommer för sent in i ledet för att upptäcka penningtvätt. Han anser att bankerna redan borde ha uppmärksammat en sådan transaktion. Sammanfattningsvis visar undersökningen att stora delar av lagens bestämmelser varken tillämpas eller har inverkan på revisorns dagliga arbete. Även om respondenterna inte använder sig av lagen fullt ut var alla medvetna om vad begreppet penningtvätt innebär.

6.2 Hur har lagändringen påverkat revisorernas arbete?

Lagändringen som trädde i kraft den 15 mars 2009 tycks inte ha påverkat revisorerna avsevärt mer än att de påverkas av de ökade kraven på kundkontroll. Samtliga respondenter var överens om att det var denna kontroll som berörde dem mest. Även om kraven för att uppnå god kundkännedom blivit striktare påpekade några av respondenterna att liknande krav funnits sedan tidigare. Merparten av respondenterna ansåg även att kraven påverkat revisionen positivt, eftersom de i det inledande skedet kan sälla bort oönskade kunder och på så vis undvika oegentligheter och avvägningar om de bör rapportera en misstanke om penningtvätt eller inte. Det mest förvånansvärda är att ingen av respondenterna tagit del av lagtexten, vilket kan bero på att det finns lagar inom andra områden som berör liknande bestämmelser. Vi kan med detta konstatera att PTL inte är en lag som påverkat revisorns arbete i så stor utsträckning, utan det är en lag som finns i bakgrunden och tas fram när den verkligen behövs. Respondenterna kunde inte heller se att det föreligger någon risk att just deras verksamhet utsätts för penningtvätt, utan risken ligger hos kunden som revisorn granskar.

6.3 Vilka interna rutiner har byggts upp för att underlätta revisorernas tillämpning av lagen?

Undersökningen visar att rutiner och hjälpmedel främst tagits fram för att underlätta den kundkontroll som respondenterna genomför innan en affärsförbindelse etableras. Detta är inte så oväntat eftersom undersökningen även visar att den största påverkan lagen har på revisorerna är den inledande kundkontrollen. Utöver dessa hjälpmedel hade merparten av revisorerna endast fått allmän information inom området och inte den utbildning som FAR SRS vägledning (2010) anser vara nödvändig för revisorns möjligheter att tillämpa lagen. Respondenterna ansåg däremot att de fått de förutsättningar som krävs för att följa lagen, men samtidigt visar empirin att de aldrig misstänkt penningtvätt och inte har så stor kunskap över vad som kan utgöra penningtvätt. Frågan vi ställer oss är om en utbildning i penningtvättsfrågor skulle ha ökat revisorns möjligheter till att upptäcka penningtvätt. Vi anser vidare att respondenterna överlag hade lite kunskap om lagen då vi vid flera tillfällen fick förklara innebörden av exempelvis meddelandeförbudet och bevarandet av handlingar innan de kunde ge sina synpunkter. Även om respondenterna skulle ha fått en utbildning är det inte säkert att fler misstankar skulle rapporteras eftersom det också framkommit att respondenterna endast skulle rapportera när de verkligen vet att det rör sig om en

penningtvättstransaktion. Eftersom risken för att revisionsbyråer utsätts för penningtvätt är väldigt låg kan respondenterna inte se att några andra grundläggande rutiner införts till följd av lagen utöver den allmänna information de fått.

Avslutningsvis kan vi konstatera att revisorns inställning till PTL är positiv, men om deras tillämpning är tillfredställande låter vi vara osagt.

6.4 Självkritik

Den främsta kritik vi kan rikta till oss själva är att vi hade kunnat genomföra fler intervjuer med fler revisorer och eventuellt även i olika städer för att kunna se mönster och generalisera lättare. Eftersom studien endast innefattar fem revisorer anser vi inte det vara möjligt att dra några direkta slutsatser. En annan kritik vi kan rikta mot oss själva är att vi kunde ha sett mer till den allmänna information vi fick på länsstyrelsen, men eftersom vi inte spelade in mötet hade vi ingen möjlighet att säkerställa informationen.

6.5 Förslag till vidare forskning

Efter att vi genomfört undersökningen kunde vi konstatera att den nya PTL inte påverkat revisorerna avsevärt under det år som gått sedan lagen infördes. Kanske är ett år för kort tid, därmed kunde det vara intressant att genomföra undersökningen igen om ytterligare ett år och då i en större kommun. I detta fall hade fokus kunnat läggas på den funktionsansvarige på bolaget för att se hur de arbetar för att underlätta revisorns tillämpning av lagen. Ytterligare en aspekt på vidare forskning inom området är att istället vända sig till en annan aktör som omfattas av lagen, exempelvis bankerna och se hur de prioriterar arbetet mot penningtvätt.

Slutligen hade en annan intressant infallsvinkel kunnat vara att se till hur det tredje direktivet tillämpas i ett annat EU-land. I detta fall hade det varit möjligt att studera ett land där penningtvätt faktiskt är ett brott.

Källförteckning

Andersen, Ib (1998) *Den uppenbara verkligheten – val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Arnell, Karin (2009-04-21) *Penningtvättslagen sätter företagen på prov*. Affärsvärlden. Internet: <http://www.affarsvarlden.se/affarsjuridik/article560618.ece> (hämtad 2010-04-12)

Arvidsson, Ulf. Nationalencyklopedin – *penningtvätt*. Internet: http://ne.se/lang/penningtv%C3%A4tt?i_whole_article=true (hämtad 2010-04-13)

Arvidsson, Ulf & Jareborg, Nils. Nationalencyklopedin – *ekonomisk brottslighet*. Internet: <http://ne.se/lang/ekonomisk-brottslighet> (hämtad 2010-04-13)

Aurusell, Alexandra & Malmberg, Therese. Finansinspektionen.se- *Penningtvätt (FATF)*. Internet: http://www.fi.se/Templates/Page_____3620.aspx (hämtad 2010-04-12)

Bankföreningen.se (2009-05-19) *Vad händer nu?* Internet: [http://www.bankforeningen.se/web/bf.nsf/\\$all/ABDD35E40323098EC12575E8004B550A?open](http://www.bankforeningen.se/web/bf.nsf/$all/ABDD35E40323098EC12575E8004B550A?open) (hämtad 2010-04-10)

Bryman, Alan och Bell, Emma (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Malmö: Liber AB

Ekobrottsmyndigheten.se- *Ordlista: Penningtvätt*. Internet: http://www.ekobrottsmyndigheten.se/templates/DictionaryList_____150.aspx#penningtvätt (hämtad 2010-04-13)

FAR.se- *Branschorganisationen för revisorer och rådgivare*. Internet: http://www.far.se/portal/page?_pageid=114,340195&_dad=portal&_schema=PORTAL (hämtad 2010-04-14)

FAR (2006) *Revision – en praktisk beskrivning*. Stockholm: FAR förlag

FAR SRS vägledning om penningtvätt (2010-01-14) *EtikU11 "Medlemmarnas tillämpning av lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism"*. Update Nr 1 2010. Internet: http://www.far.se/pls/portal/docs/PAGE/FAR_2010/MEDLEM/LOGGA_IN/UPDATE/BILAGA%20OM%20PENNINGTV%20C4TT.PDF (hämtad 2010-04-12)

FAR SRS (2008) *Samlingsvolymen 2008 del 2*. Stockholm: FAR SRS förlag

FAR SRS yrkesetiska regler (2008/12) *EtikR 1 Yrkesetiska regler*. Internet: http://www.far.se/pls/portal/docs/PAGE/FAR_2010/BRANSCHEN/GOD_REVISIORSSSED/ETIKR1.PDF (hämtad 2010-04-12)

Finanspolisen rapport (2009:4). *Årsrapport Finanspolisen 2008*. Internet: http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Arsredovisningar/02%20Rikspolisstyrelsen/Arsrapport_FIPO_2008.pdf (hämtad 2010-04-12)

Hartelius, Jonas (2005) *Penningtvätt undergräver samhällsekonomin. I*: Carnegie Institutet, - Money laundering SNPF Nr 3 2005. Internet: http://www.carnegieinst.se/index.php?option=com_content&task=view&id=128&Itemid=35 (hämtad 2010-04-13)

Hartman, Jan (2004) *Vetenskapligt tänkande – från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur

Krag Jacobsen, Jan (1993) *Intervju – konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur

Langenius, Claes (2009-03-24) "Rättssäkerheten urholkas av nya penningtvättslagen". Affärsvärlden. Internet: <http://www.affarsvarlden.se/affarsjuridik/article543969.ece> (hämtad 2010-04-12)

Magnusson, Dan & Sigbladh, Roland (2001) *Ekonomisk brottslighet – så skyddar du dig och din verksamhet*. Näsviken: Björn Lundén Information AB

Merriam, Sharan B (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur

Patton, Michael Quinn (1990) *Qualitative evaluation and research methods*. 2nd edition. USA: Sage Publications

Patton, Michael Quinn (2002) *Qualitative research & evaluation methods*. 3rd edition. USA: Sage Publications

Paulsson, Ulf (1999) *Uppsatser och rapporter - med eller utan uppdragsgivare*. Lund: Studentlitteratur

PTL, Penningtvättslagen. *Lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (2009:62)* Internet: <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2009:62> (hämtad 2010-04-07)

Penningtvätt.se- *Penningtvättslagen i Sverige*. Internet: <http://penningtvatt.se/> (hämtad 2010-04-09)

Polisen.se- *Så arbetar finanspolisen*. Internet: <http://www.polisen.se/Skane/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Specialkompetenser/Finanspolisen/> (hämtad 2010-05-21)

Precht, Elisabeth (2007-04-02) "Revisorer anmäler oftare misstanke om brott" : ekorevisor fungerar som bollplank för åklagare i ekonomiska brott. Balans Nr 4 2007

SOU 2007:23. *Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet: Betänkande av utredningen om åtgärder mot penningtvätt och terrorismfinansiering*. Stockholm: Edita Sverige AB.

Statskontoret (2008:2) *Tredje penningtvättsdirektivet– tillsyn och organisation*. Internet: <http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2008/200802.pdf> (hämtad 2010-04-14)

Syrén, Agneta (2005) *Svarta pengar – en handbok om penningtvätt*. Stockholm: Nätnavet AB.

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Örnemark Hansen, Helén (1998) *Penningtvätt- ett urvattnat begrepp?* Stockholm: Norstedts juridik

Bilaga 1: Intervjuguide revisorer

Vi är två studenter från Högskolan Kristianstad som skriver kandidatuppsats. Som ni förstått sedan tidigare är undersökningens syfte att se till Er inställning och tillämpning av penningtvättslagen. Intervjun kommer att vara anonym och vi tänkte även spela in intervjun om det är okej för Er.

- Hur länge har du varit auktoriserad revisor? Vad gjorde du innan du blev auktoriserad?
- Hur länge har du arbetat på detta revisionsbolag? Flera?
- Hur definierar du begreppet penningtvätt? Minns du när du första gången hörde talas om penningtvätt? I så fall, i vilket sammanhang?

Den nya penningtvättslagen infördes den 15 mars 2009 vilken är baserad på det tredje EU-direktivet. Lagen innebär ökade krav på er revisorer bland annat gällande kundkännedom och tillsyn.

- Hur tillämpar du penningtvättslagen vid revision och granskning av dina kunder?
- Hur anser du att den nya lagen påverkat din revision? Har den nya lagen gjort ditt arbete mer krävande?
- Anser du att den nya lagen minskar risken för penningtvätt i er verksamhet samt för era kunder? Är lagen tillräckligt bra?
- Hur stor är risken att er verksamhet utsätts för penningtvätt? (kunden genomför penningtvättstransaktioner)
- Har det skett några förändringar på er arbetsplats sedan den nya lagen infördes?
- Finns det någon policy framtagen? Som talar om hur Ni ska agera vid exempelvis misstanke om penningtvätt och vid kontroll av kundens verkliga identitet.
- Hur utbildas ni revisorer för att kunna tillämpa den nya lagen?
- Finns det någon funktionsansvarig? (ska se till att rutiner införs samt att personalen utbildas inom penningtvättsfrågor)
- Vad anser ni om identitetskontrollerna som ska utföras? Genomförs sådana på er byrå och i så fall när? Har förändringar skett sedan den nya lagen infördes?
- Alla kontroller som genomförs ska grundas på hur stor risken för misstänkt penningtvätt är, hur gör ni dessa överväganden?
- Görs en uppföljning av affärsförbindelserna?
- Vad anser du om att handlingarna från den genomförda kontrollen ska bevaras i fem år efter att affärsförbindelsen upphört?

- Har du någon gång upptäckt misstanke om penningtvätt i er granskning? I så fall i vilken form och hur hanterade du det?
- Lagen säger att rapportering ska göras då man *skäligen kan anta* att det förekommer en penningtvättstransaktion. Hur tolkar du detta i ditt arbete?
- Vilken typ av transaktioner skulle göra att ni blev misstänksam och en närmre granskning krävs? Bakom vilka transaktioner tror du att penningtvätt döljer sig? Har ni fått någon information om vad ni bör vara uppmärksamma på?
- Hur går du tillväga vid misstanke om penningtvätt? Om du aldrig upptäck någon form av penningtvätt, hur skulle du gå tillväga om du misstänkte något?
- I vilken bransch tror du att det är vanligast att penningtvätt förekommer?
- Vad anser du om din rapporteringsskyldighet vid misstanke om penningtvätt? Du har ju även en lagstadgad tystnadsplikt, är det svårt att göra överväganden rörande om man bör rapportera eller inte?
- Har rapporteringskravet ökat/blivit mer omfattande i och med den nya lagen?
- Vad anser ni om meddelandeförbudet? Dvs. att ni inte får röja för kunden eller någon utomstående att en granskning genomförts samt att uppgifter lämnats till finanspolisen.
- Vad anser ni om att meddelandeförbudet inte är tidsbegränsat längre? Innan fanns det ju en 24 timmars regel för er revisorer
- Vad anser du om ansvarsbestämmelsen, dvs. att du döms till böter vid grov oaktsamhet?
- FAR SRS har tagit fram en vägledning för att underlätta revisorernas arbete med lagen, hur ser ni till denna i ert arbete? Anser ni att den underlättar?
- Anser du att lagen är svårtolkad på några punkter då den riktar sig till flera olika branscher?
- Har ni på er byrå någon policy för vilken typ av kunder ni inte åtar er på grund av att risken för penningtvätt är för hög?
- Om vi har några ytterligare frågor vid senare tillfälle, skulle det vara möjligt att kontakta dig i så fall?

Bilaga 2: E-mejl till revisorerna

Hej!

Vi är två studenter som läser RC-programmet på Kristianstads Högskola och vi är just nu i startfasen på vårt uppsatsskrivande. Vi har där valt att undersöka den nya penningtvättslagen 2009:62 och hur dess förändringar har påverkat revisorernas inställning och tillämpning av lagen. Vi vill även se till vilka märkbara förändringar som Er byrå gjort sedan införandet av den nya lagen.

Vi vet att Ni har en hektisk period just nu, men vår förfrågan till Er är om det skulle finnas möjlighet att genomföra intervju med Er som revisor. Vi beräknar att börja intervjuerna i vecka 18 och varje intervju beräknas ta cirka en timme.

Tyckte det var smidigast att kontakta Er via e-mejl först och kommer att försöka nå Er på telefon under morgondagen.

Med vänliga hälsningar
Jenny Widell och Caroline Johansson
07XX-XXXXXX

Bilaga 3: Medgivandeblankett

Medgivande

Idag kommer det att genomföras en intervju rörande den nya penningtvättslagen. Intervjun berör revisorns inställning och tillämpning av den nya lagen och beräknas ta ca en timme. En ljudinspelare kommer att användas och det är endast författarna som kommer att ta del av inspelningen.

Intervjun är anonym och vi kommer inte att publicera ditt namn eller din arbetsplats. Eftersom din medverkan är frivillig kan du när som helst avbryta intervjun.

Jag har tagit del av ovanstående och godkänner härmed min medverkan i studien.

Ort, datum

Underskrift

Jenny Widell

Caroline Johansson